ΕΤΟΣ ΛΔ΄. ΤΕΥΧΟΣ 398-399 στ΄.—ζ΄.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ

Μηνιαῖον θρησκευτικόν κοινωνικόν, οἰκογενειακὸν περιοδικόν.

Προνοίᾳ τῆς Α. Π. τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ.

Ὄργανον τοῦ Ἱερατικοῦ Συνδέσμου Θεσσαλονίκης.

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΝ ΤΕΥΧΟΣ ΕΠΙ ΕΠΕΤΕΙΩ ΑΦΙΞΕΩΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ (50-1951 μ.Χ.).

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΒΑΣΙΛ. Χ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΠΑΝΤ. Σ. ΡΟΚΚΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	ΙΟΥΝΙΟΣ - ΙΟΥΛΙΟΣ	1951

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ: "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ"
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1917
ΙΔΡΥΤΗΣ: Ο ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ (†)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰκὼν εἰδικῶς φιλοτεχνηθεῖσα ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐν Θεσσαλονίκῃ.

(Ἔργον Π. ΡΕΓΓΟΥ)

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ

ΛΟΓΟΣ

ΕΠΙ ΤΑΙΣ ΕΟΡΤΑΙΣ ΤΟΥ ΑΠ. ΠΑΥΛΟΥ

Ἐν εὐχαριστίᾳ πολλῇ καὶ χαρᾷ μεγάλῃ δοξάζομεν, ἀγαπητοί, τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἀξιούμεθα σήμερον, ἡ ἐκκλησία τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἡ ἐκλεκτὴ χορεία τῶν ἐνδημούντων προσκυνητῶν, νὰ ἑορτάσωμεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὴν συμπλήρωσιν τῶν δέκα καὶ ἐννέα αἰώνων, ἀφ' ὅτου ὁ μέγας κήρυξ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἅγιος Ἀπόστολος Παῦλος, ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν Εὐρώπην, τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ.

Εἴμεθα σήμερον, οἱ φίλοι προσκυνηταὶ καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἰδιαιτέρως εὐτυχεῖς καὶ καυχόμεθα ἐν Κυρίῳ ἰδιαιτέρως, ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη, ὅπου σήμερον τόσον λαμπρῶς πανηγυρίζομεν, εἶναι μία ἐκ τῶν πόλεων ἐκείνων εἰς τὰς ὁποίας ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Θεσσαλονίκης ἔχει ἱδρυτὴν αὐτῆς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον.

Βοηθούμενοι ἀπὸ τὰς πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολὰς καὶ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, συγκινούμεθα βαθύτατα, ὅταν ἀναλογιζώμεθα τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ὁ Μέγας Ἀπόστολος ἵδρυσε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ πληρούμεθα ἀπὸ συναισθήματα εὐγνωμοσύνης καὶ θαυμασμοῦ πρὸς τὴν προσωπικότητα τοῦ Παύλου, ὅταν ἀναπολῶμεν τὸ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἔργον Αὐτοῦ.

Ἐν πολλῷ ἀγῶνι καὶ διὰ πολλῶν θλίψεων καὶ μετ' αὐτοθυσίας Ἀποστολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς ἀγάπης ὁ ἥρως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ἐκήρυξεν εἰς τὴν ἱστορικὴν ταύτην πόλιν τὸν Κύριον Ἰησοῦν. Βάσις τοῦ κηρύγματος ἦτο καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ ἀπολυτρωτικὸς θάνατος καὶ ἡ ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, διὰ τῶν ὁποίων μαρτυρεῖται ἡ Θεότης Αὐτοῦ καὶ ἡ ἰδιαιτέρα καὶ μοναδικὴ Αὐτοῦ συγγένεια πρὸς τὸν Πατέρα. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός, ὁ Χριστὸς τῶν Γραφῶν, εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Πατὴρ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον Σωτῆρα τοῦ Κόσμου. Ἐπὶ τούτου τοῦ θεμελίου ὁ Παῦλος, ἐν δυνάμει Θεοῦ καὶ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, ἵδρυσε τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦτο δὲ εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον ὁ Παῦλος παρέδωκεν, ὑπὸ τὰς γνωστὰς εἰς ἡμᾶς συνθήκας, εἰς τοὺς πρώτους Χριστιανοὺς τῆς Θεσσαλονίκης.

Εἶναι καθῆκον ἡμῶν νὰ μακαρίσωμεν σήμερον μετὰ σεβασμοῦ καὶ τοὺς πρώτους αὐτοὺς Χριστιανοὺς τῆς Θεσσαλονίκης. Ἦσαν, ἐν ἀρχῇ, μερικοὶ Ἑβραῖοι, ἐκ τῶν οἰκούντων ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ πλῆθος πολὺ θεοσεβῶν Ἑλλήνων καὶ οὐκ ὀλίγαι γυναῖκες, ἐκ τῶν πρώτων ἐν τῇ κοινωνικῇ ἱεραρχίᾳ τῆς Πόλεως. Εἰς αὐτούς, τὸ πρῶτον, ὁ Παῦλος ἐμπιστεύεται τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτῶν αἱ καρδίαι, αἰχμαλωτισθεῖσαι εἰς τὴν πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀγάπην καὶ πίστιν, δέχονται τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου ἐν δυνάμει καὶ ἐν

Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ καὶ ἐν θλίψει πολλῇ, καὶ μετὰ χαρᾶς Πνεύματος Ἁγίου.

Τὴν εὐλογημένην αὐτὴν ποίμνην περιβάλλει ὁ Παῦλος μὲ ἀγάπην πολλήν, κατορθώνει δὲ διὰ τῆς ἀγάπης του νὰ κερδίσῃ τὰς καρδίας πάντων. Εἶναι ὅμως καὶ αὐτὸς ἕτοιμος, χάριν τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀδελφῶν, νὰ δώσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ψυχήν του. Ἀγαπᾶται καὶ ἀγαπᾷ ἐν Χριστῷ. Καί, μέσα εἰς τὴν ὡραίαν καὶ γλυκυτάτην αὐτὴν ἀτμόσφαιραν τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης, διὰ τῆς ζωῆς του καὶ τῆς διδασκαλίας του, κηρύσσει τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ πλουτίζει τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Θεσσαλονίκης μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῆς Χριστιανικῆς ἠθικῆς. Εἶναι πάντοτε στοργικὸς καὶ ἤπιος. Διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνῃ τινά, ἐργάζεται ὁ ἴδιος, διὰ τὴν συντήρησίν του, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Καί, ὅταν πεπλανημέναι ἀντιλήψεις δημιουργοῦν κινδύνους παρεξηγήσεως τῆς ἀξίας τῆς ἐργασίας, ἐκεῖνος κατηγορηματικώτατα τονίζει «εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω».

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κυριαρχεῖ γενικῶς ὡς χαρακτηριστικὸν τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ δράσεως καὶ ζωῆς τοῦ Παύλου, εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον, εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Βάσει δὲ τούτου καὶ ἵνα ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐμφυτευθῇ εἰς τὴν καρδίαν τῆς νεαρᾶς ἐκκλησίας τῆς Θεσσαλονίκης καὶ γίνῃ βίωμα τῶν Θεσσαλονικέων Χριστιανῶν, ὁ Παῦλος ἀναστρέφεται ἐν μέσῳ αὐτῶν ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως. Διότι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἁγιασμὸς τοῦ ἀνθρώπου, τὸ νὰ περιπατῇ ὁ ἄνθρωπος ἀξίως τοῦ Θεοῦ, τοῦ καλοῦντος αὐτὸν εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν.

Ὅτι εἰς τοῦτο, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἰδίων μόχθων, ἐπέτυχεν ὁ Ἀπόστολος, ἐξάγεται ἐκ τῶν Ἐπιστολῶν αὐτοῦ. Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι μιμηταὶ τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Παύλου. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ μοναδικὸς κανὼν τῆς ζωῆς των. Εἶναι πλήρεις πίστεως καὶ ἀγάπης. Εἶναι φιλάδελφοι καὶ ἀγαποῦν ἀλλήλους, παρηγοροῦντες καὶ οἰκοδομοῦντες ὁ εἷς τὸν ἄλλον. Διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου ὑπομένουν θλίψεις καὶ παθήματα. Κρατοῦν δὲ τόσον καλῶς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὰς Ἀποστολικὰς Παραδόσεις, ὥστε νὰ ὑπεραυξάνῃ ἡ πίστις των, νὰ πλεονάζῃ ἡ ἀγάπη των, νὰ γίνωνται «τύπος πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν»

καὶ νὰ ἐκπορεύεται ἀπ' αὐτῶν εἰς πάντα τόπον ὁ λόγος τοῦ Κυρίου. «Μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε καὶ τοῦ Κυρίου» ἔγραψε πρὸς αὐτοὺς ἀπ' Ἀθηνῶν ὁ Ἀπόστολος. «ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπον πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Ἀχαΐᾳ. Ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ πίστις ὑμῶν, ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἐξελήλυθεν».

Εἶναι λοιπὸν ἡ Θεσσαλονίκη, κατὰ τὸν Παῦλον, τὸ πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ ὁρμητήριον ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξῆλθε καὶ ἐξεχύθη εἰς πάντα τόπον ὁ λόγος τοῦ Κυρίου. Ἦσαν δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Παύλου καὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς «τύπος πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν» εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ἐν γένει καὶ τὸν λοιπὸν Χριστιανικὸν κόσμον. Διότι, κατὰ τὴν πληροφορίαν τοῦ Ἀποστόλου ἡ πρὸς τὸν Θεὸν πίστις τῶν Θεσσαλονικέων «ἐν παντὶ τόπῳ ἐξελήλυθεν».

Ἔχει, κατὰ ταῦτα, ἰδιαιτέραν σημασίαν ὁ σημερινὸς ἐν τῇ πόλει τῆς Θεσσαλονίκης ἑορτασμός. Καὶ δικαιούμεθα πάντες, μὲ ἰδιαιτέραν ὅλως χαράν, νὰ ἑορτάσωμεν ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν χιλιοστὴν ἐννεακοσιοστὴν ἐπέτειον τῆς ἐν Εὐρώπῃ Εὐαγγελικῆς διακονίας καὶ ἀποστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Θεσσαλονίκης. Διότι ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης ὡς εἴδομεν, «ἐξήχηται» καὶ «ἐξελήλυθεν ἐν παντὶ τόπῳ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου καὶ ἡ πίστις ἡ Χριστιανικὴ πρὸς τὸν ζῶντα καὶ ἀληθινὸν Θεόν».

Πρέπει ἐνταῦθα νὰ τονισθῇ, ὅτι ἡ χαρὰ ἡμῶν τῶν Θεσσαλονικέων, ἐπὶ τῷ σημερινῷ ἑορτασμῷ, δὲν εἶναι ἁπλῶς ἰδιαιτέρα. Εἶναι χαρὰ μεγάλη, εἶναι ἀγαλλίασις πνεύματος πολλή, εἶναι χαρὰ Πνεύματος Ἁγίου. Πρὸ δέκα καὶ ἐννέα αἰώνων ὁ λόγος τοῦ Κυρίου καὶ ἡ πίστις πρὸς τὸν ἀληθινὸν καὶ ζῶντα Θεόν, ὡς ἀκριβῶς μετέδωκεν αὐτὰ εἰς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἐξῆλθον, ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης, καὶ ἐξεχύθησαν εἰς πάντα τόπον, εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. Καὶ σήμερον, δέκα ἐννέα αἰῶνας ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ἀπὸ παντὸς τόπου, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐσχατιῶν τῆς γῆς, συνῆλθον εἰς Θεσσαλονίκην καὶ συνεορτάζουσι μεθ' ἡμῶν, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τιμὴν τοῦ Ἀποστόλου, Ἐκκλησίαι καὶ Ἔθνη καὶ Λαοὶ Χριστιανικοί, κληρονόμοι, εἴτε ἐν ὅλῳ, εἴτε ἐν μέρει καὶ κατὰ βάσιν, ἐκείνης τῆς πίστεως καὶ ἐκείνου τοῦ λόγου τὸν ὁποῖον

ἐκήρυξεν εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὡς Εὐαγγέλιον Θεοῦ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῇ πόλει ταύτῃ καὶ πᾶσιν ἡμῖν. Ὡς ὡραῖοι καὶ ὑμῶν οἱ πόδες, φίλοι προσκυνηταί, τῶν εὐαγγελιζομένων σήμερον ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, ὅτι «ζῶν ὁ λόγος τοῦ Κυρίου», ὅτι «ἐν παντὶ τόπῳ», κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἀποστόλου, «ὁ λόγος τοῦ Κυρίου» «τρέχει καὶ δοξάζεται». Τρέχει καὶ δοξάζεται καὶ μένει, εἰ καὶ σήμερον, ὡς ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Παύλου, πολλὴ ἐν τῷ κόσμῳ ἐνεργεῖται ἀνομία, καὶ ὁ ἄνομος, κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ, παρουσιάζεται ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας καὶ ἐν σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους, χάριν τῶν ὁποίων πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων πιστεύουσιν εἰς τὸ ψεῦδος καὶ εὐδοκοῦσιν ἐν τῇ ἀδικίᾳ, μὴ δεχόμενοι τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας. Ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ζῇ. Καί, κατ' αὐτόν, ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ Κύριος ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ. Ὑποδεχόμεθα ὑμᾶς, ἀγαπητοί, μετ' ἀγάπης πολλῆς καὶ χαρᾶς μεγάλης. Καὶ εὐχαριστοῦμεν ὑμᾶς θερμῶς, ὅτι, διὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἤλθατε πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς τόπου, ἀπὸ αὐτῶν τῶν περάτων τῆς γῆς. Ἡ ἐπίσκεψις ὑμῶν εἶναι ἄνεσις εἰς ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι, ὡς καλῶς γνωρίζετε, πολλὰ ἐπάθομεν εἰς τὸ ἐγγὺς παρελθόν, καὶ πολλοὺς ἀντεμετωπίσαμεν διωγμοὺς καὶ κινδύνους καὶ θλίψεις, ἡμέραν καὶ νύκτα θανατούμενοι, καὶ ὡς πρόβατα σφαγῆς λογιζόμενοι, διὰ τὴν Χριστιανικὴν πίστιν, διὰ τὴν Χριστιανικὴν ἡμῶν Πατρίδα, καὶ γενικώτερον, διὰ τὰς ἀρχὰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, πρέπει νὰ κατευθύνουν καὶ νὰ χαρακτηρίζουν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων. Πληροφοροῦμεν ὑμᾶς ὅτι «ἀγαπητοὶ ἡμῖν ἐγενήθητε» καὶ διαβεβαιοῦμεν ὑμᾶς ὅτι ἀδιαλείπτως θὰ μνημονεύωμεν πάντοτε τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης ὑμῶν.

***

Καὶ ἤδη, ἀγαπητοί, ἂς θεωρήσωμεν τὴν σημερινὴν ἑορτὴν ὡς ἰδιαιτέραν ἀπὸ Θεοῦ εὐλογίαν ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἂς γίνῃ ὁ σημερινὸς ἑορτασμός, εἴς τε τοὺς ποιμένας καὶ τοὺς ποιμενομένους, ζωηρὰ ὑπόμνησις τῆς θέσεως καὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἂς γίνῃ πηγὴ ἐμπνεύσεως διὰ πάντας,

εἰς ζωὴν πληροῦσαν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπερ εἶναι ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν. Καὶ ἡ μὲν Ἐκκλησία τῆς Θεσσαλονίκης, εὐχαριστοῦσα τὸν Θεόν, ὅτι παρέλαβεν ἀπὸ τοῦ Παύλου τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ, ἂς μὴ ἐξαπατηθῇ ποτὲ κατὰ μηδένα τρόπον, ἀλλ' ἂς κρατῇ πάντοτε τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο καλῶς καὶ ἂς εἶναι πάντοτε τύπος «πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν παντὶ τόπῳ». Ὅσοι δὲ ἐξ ἡμῶν, ἠλεημένοι παρὰ Κυρίου, διακονοῦμεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἐπιτελοῦμεν ἔργον Ἀποστολικόν, ἂς ἔχωμεν ἐνώπιον ἡμῶν ὡς κανόνα καὶ τύπον τὸ ἔργον τοῦ Παύλου καὶ ἂς μιμώμεθα, ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθηκόντων ἡμῶν, τὸν Κύριον Ἰησοῦν καὶ τὸν Ἅγιον Ἀπόστολον Παῦλον. Ὡς οἰκονόμοι τοῦ Κυρίου ἀγαθοὶ καὶ πιστοί, ἂς μεταδίδωμεν τὸ Εὐαγγέλιον, «οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν». Χάριν τοῦ Εὐαγγελίου, ἂς πολιτευώμεθα ἐν πᾶσιν ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως. Καὶ ἂς μὴ λησμονῶμεν ὅτι, ἐν πολλῷ ἀγῶνι καὶ διὰ πολλῶν θλίψεων καὶ μετ' αὐτοθυσίας Ἀποστολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς ἀγάπης, κηρύσσεται ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.[1]

---

[1] **Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱερῷ ναῷ τοῦ Πολιούχου ἁγίου Δημητρίου, κατὰ τὴν πανηγυρικὴν λειτουργίαν τῆς 19ης Ἰουνίου, παρουσίᾳ τῶν ξένων προσκυνητῶν, ἀντιπροσώπων Ὀμοδόξων καὶ Ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν, τῶν Ἀρχῶν καὶ χιλιάδων Χριστιανῶν.**

Ο ΠΟΛΥΠΑΘΕΣΤΕΡΟΣ ΜΑΡΤΥΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

Ὁ Ἀπ. Παῦλος ἀποθαυμάζεται συνήθως καὶ ὑμνεῖται παρὰ τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν διὰ τὴν ἁγιότητα τοῦ βίου του, διὰ τὰς ὑψηλὰς ἰδέας καὶ τὴν πνευματικὴν χάριν καὶ δύναμιν τῶν ἐπιστολῶν του καὶ διὰ τὴν θαυμασίαν δρᾶσίν του κατὰ τὰς τέσσαρας περιοδείας ἀνὰ τὴν περὶ τὴν Μεσόγειον ἑλληνορωμαϊκὴν κοινωνίαν, ὅτε οὗτος ὡς ἄλλος Μ. Ἀλέξανδρος ὥρμησε διὰ τὴν πνευματικὴν κατάκτησιν τῆς κοινωνίας ἐκείνης, κρημνίσας τὰ εἴδωλά της καὶ ἱδρύσας ἐν αὐτῇ ἀναριθμήτους ἀνθηρὰς χριστιανικάς ἐκκλησίας. Ὅλα ταῦτα εἶναι καταπληκτικὰ καὶ ἀξιοθαύμαστα, ἱκανὰ νὰ τοποθετήσωσι τὸν ἅγιον ἐκεῖνον Ἀπόστολον εἰς τὴν κορυφὴν ὅλων τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὸν οὐρανὸν ἡ μικρὰ ἡμῶν γῆ. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνο ὅμως ποὺ προκαλεῖ ἰδιαιτέρως τὴν κατάπληξιν τοῦ κόσμου καὶ ἀποτελεῖ ἀληθινὴν δόξαν τοῦ Ἀπ. Παύλου εἶναι τὰ ἀπερίγραπτα παθήματα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ καταπληκτικὴ φυσικὴ ἀντοχὴ καὶ καρτερία, μὲ τὴν ὁποίαν ὑπέμεινε ταῦτα δι᾽ ὅλου τοῦ βίου. Καὶ ἄλλοι ὑπέφεραν καὶ ἐβασανίσθησαν σκληρῶς δι᾽ ἀκατονομάστων βασανιστηρίων, ἀλλ᾽ ἐν τέλει ὑπέκυψαν εἰς αὐτὰ καί ἡσύχασαν. Ὁ Παῦλος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἔχῃ ταχὺν τερματισμὸν τῶν μαρτυρίων του, ἀλλ᾽ ἐμαρτύρει κάθε ἡμέραν μέχρι θανάτου, ὥστε νὰ λέγῃ περὶ ἑαυτοῦ; κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν, καθ᾽ ἡμέραν ἀποθνήσκω» (1 Κορ. 15, 30.). Δὲν εἶναι λοιπὸν ὑπερβολὴ ἐκεῖνο, ὅπερ λέγει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος περὶ τῶν παθημάτων τοῦ Παύλου, ὅτι, ἐν ᾧ ὁ μάρτυς ἀπέθνησκε μίαν φοράν, ἐκεῖνος ἀπέθνησκε κάθε ἡμέραν, καὶ ὅτι ὅσα ὑπέφεραν βάσανα ὅλα ὁμοῦ τὰ σώματα τῶν μαρτύρων ταῦτα ὑπέφερε τὸ ἓν καὶ μόνον σῶμα τοῦ Παύλου: «Ὁ μάρτυς ἅπαξ ἀποθνήσκει· ὁ δὲ μακάριος ἐκεῖνος ἑνὶ σώματι καὶ μιᾷ ψυχῇ τοσούτους κινδύνους ὑπέμεινεν, ὅσοι καὶ ἀδαμαντίνην ἱκανὴν θορυβῆσαι ψυχήν· καὶ ἅπερ ἅπαντες ἐν τοσούτοις σώμασιν οἱ ἅγιοι ἔπαθον, ταῦτα αὐτὸς ἐν ἑνὶ σώματι πάντα ὑπέμεινεν» (εἰς Ι Κορινθ. 11, 32).

Ἐν πρώτοις ὁ Ἀπ. Παῦλος ἐθεώρει τὰς θλίψεις καὶ θυσίας ὑπὲρ

τοῦ Χριστοῦ ὡς βασικὸν στοιχεῖον τῆς τελειότητος τοῦ χριστιανοῦ καὶ ἐξομοιώσεώς του πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ. Ἄνευ αὐτῶν, ἐφρόνει, εἶναι ἀδύνατον νὰ εἰσέλθῃ τις εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν! «Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Πραξ. 14, 22.). Ἐφ' ὅσον ἡ σταύρωσις ὑπῆρξε τὸ μόνον μέσον δι' οὗ ἔσωσεν ὁ Σωτὴρ τὸν κόσμον καὶ ἐδοξάσθη, πρέπει καὶ οἱ μαθηταὶ διὰ τοῦ Γολγοθᾶ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν θρίαμβον καὶ τὴν δόξαν. Ἡμεῖς οἱ σύγχρονοι χριστιανοὶ ἔχομεν ἀντιπάθειαν πρὸς τὰς θλίψεις καὶ τὰ βασανιστήρια καὶ θεωροῦμεν πᾶσαν σύστασιν περὶ αὐτοθυσίας καὶ θλίψεων χάριν τῶν χριστιανικῶν ἡμῶν καθηκόντων ὡς νοσηρὰν ἄποψιν περὶ τῆς θρησκείας. Οἱ κίνδυνοι, αἱ θλίψεις καὶ αἱ συμφοραὶ αἱ ὁποῖαι συνοδεύουν τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων των, ἀποθαρρύνουν τοὺς συγχρόνους καὶ οὕτως ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τοῦ εἶναι γνήσιοι ὀπαδοὶ τοῦ Ἐσταυρωμένου. Ἐντεῦθεν δὲν ἔχομεν σήμερον χριστιανοὺς ἀθλητάς, ἡρωϊκοὺς καὶ ἀγωνιστικοὺς τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ χριστιανοὺς ψοφοδεεῖς, χαλαροὺς καὶ μικρούς, ἀναξίους νὰ φέρωσι τὸ ὄνομα τοῦ χριστιανοῦ: Ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ διὰ τὸ ὄνομά μου, (Ματθ. 10, 22.) καὶ «οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ Κυρίου αὐτοῦ· εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν καὶ ὑμᾶς διώξουσιν» (Ἰωάν. 15, 20.) εἶχεν εἰπῇ ὁ Κύριος, ἀλλ' ἡμεῖς σπανίως εἴμεθα πρόθυμοι νὰ ἄρωμεν τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου καὶ εἰς πεῖσμα ὅλων τῶν δυσαρεσκειῶν ποὺ θὰ προκαλέσωμεν, καὶ τῶν κινδύνων, ποὺ θὰ ἐπακολουθήσωσιν, νὰ πράξωμεν τὸ καθῆκόν μας κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ. Παρὰ ταῦτα ὁ μόνος τρόπος συνταυτίσεως τῆς ζωῆς πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ εἶναι νὰ συμπάσχῃ, νὰ συσταυρώνεται καὶ νὰ συνθάπτῃ τις ἑαυτὸν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ὥστε, γενόμενος οὕτω σύμμορφος τῆς εἰκόνος Αὐτοῦ, νὰ συμβασιλεύσῃ καὶ συνδοξασθῇ μετ' Αὐτοῦ! «Πιστὸς ὁ λόγος· γράφει ὁ Παῦλος, εἰ γὰρ συναπεθάνομεν καὶ συζήσωμεν· εἰ ὑπεμείναμεν καὶ συμβασιλεύσωμεν». (2 Τιμ. 2, 12. Ρωμ. 8, 17.). Ὁ Ἀπ. Παῦλος ἀκολουθῶν ἀπολύτως καὶ ἐν πᾶσι τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου του, ὑπέστη μετὰ τιτανείου καρτερίας ἀναρίθμητα βάσανα καὶ καταδιώξεις καθ' ὅλον τὸν βίον του, μιμηθεὶς περισσότερον παντὸς ἄλλου καὶ εἰς τὰ παθήματα τὸν ἐσταυρωμένον Κύριόν του.

Ὁ Ἀπ. Παῦλος ἐθεώρει ἰδιαιτέραν εὔνοιαν καὶ χάριν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς πάντα πιστὸν τὸ νὰ πάσχῃ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ (Φιλ. 1, 29.), ἐν ᾧ ἡμεῖς συνήθως θεωροῦμεν ὡς ἔνδειξιν ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς τὴν εὐζωΐαν καὶ τὰ ἄφθονα ἀγαθά, ὧν απο-

λαμβάνομεν ἐνταῦθα! Ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ Παύλου διῆλθεν ἐν μέσῳ διωγμῶν καὶ κακοποιήσεων, διότι διὰ ξυλοκοπημάτων καὶ μαστιγώσεων ἐξεδιώκετο σχεδὸν ἀπὸ κάθε πόλιν ὡς ταραξίας καὶ θορυβοποιός, ὡς ἀνατροπεὺς τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ εἰσαγωγεὺς καινῶν δαιμονίων. Ἀλλ' αὐτὸς μὲ αἱμόφυρτον τὸ σῶμα ἀπὸ τὰς πληγὰς ἐκ τῶν ῥαβδισμῶν καὶ πρὶν ἰαθῶσιν αἱ πληγαὶ ἐσυνέχιζε τὴν πορείαν του εἰς ἄλλην πόλιν, ἵνα κηρύξῃ καὶ ἐκεῖ τὸν Χριστόν. Τὰ βάσανα καὶ οἱ πόνοι ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ἦσαν ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐχαρίστησίς του. Και τὸ παραδοξότερον πάντων ἔχαιρεν ἐν ταῖς θλίψεσιν, διότι ἐξήρχετο ἐξ αὐτῶν ἰσχυρότερος, ἀκριβῶς ὅπως ὁ σίδηρος ὁ ὁποῖος γίνεται σκληρότερος καὶ λαμπρότερος, ὅταν πυρακτοῦται εἰς τὸ πῦρ καὶ τύπτεται διὰ τοῦ σφυρίου ἐπὶ τοῦ ἄκμονος. «Διὸ εὐδοκῶ, λέγει, ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς καὶ στενοχωρίαις ὑπὲρ Χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι» (2 Κορ. 12, 10.).

Τὰ παθήματα εἶναι, κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον, «τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ» ἤτοι, ὅπως οἱ δοῦλοι καὶ τὰ ζῷα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀνεγνωρίζοντο ὑπὸ τῶν κυρίων των ἀπὸ τὰ ἀνεξίτηλα ἐπὶ τοῦ σώματός των στίγματα, οὕτω καὶ ὁ πιστὸς ὀφείλει νὰ ἔχει τὰ παθήματα, ὡς τὰ σημεῖα ἢ τὰ στίγματα διὰ τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζεται, ὅτι εἶναι μαθητὴς καὶ δοῦλος τοῦ Χριστοῦ: «Ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτούς, γράφει πρὸς τοὺς Κορινθίους, ὡς Θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις . . . ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς, ὡς ἀγνοούμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι, ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς παιδευόμενοι καὶ μὴ θανατούμενοι, ὡς λυπούμενοι ἀεὶ δὲ χαίροντες, ὡς πτωχοὶ πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες» (2 Κορ. 6, 4 - 10 πρβλ. καὶ Γαλ. 6, 17): «τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω· ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω» Μὲ πόσην δύναμιν περιγράφει τὰς θυσίας καὶ τοὺς μόχθους του εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον ὁ Ἀπ. Παῦλος! Πάντοτε ὅ,τι παράγει ὁ πόνος καὶ ἡ δυστυχία εἶναι ὑψηλὸν καὶ ὡραῖον. Διθυραμβικοὶ ὕμνοι ἀναπέμπονται ἀπὸ τὴν πολυβασανισμένην καρδίαν τοῦ Παύλου, ὅταν οὗτος ἐξαίρει τὰ μαρτύρια, ἅτινα αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι ἔπασχον καθ' ἑκάστην ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου. Τὰ ὡραιότερα τεμάχια τῶν ἐπιστολῶν του εἶναι ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ θέμα εἶναι ὁ πόνος καὶ ἡ ἀγάπη, τὰ λαμπρότερα πράγματα εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν (πρβλ. ὕμνον τῆς ἀγάπης ἐν 1 Κορ. 13 καὶ Ρωμ. 8, 35.). «Δὲν ὑπάρχει γνώρισμα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνθρώπου τούτου, λέγει ὁ

Wrede, ὅπερ ἀξίζει τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν τόσον, ὅσον ἡ δύναμίς του καὶ ἡ διάθεσις τῆς αὐτοθυσίας, καὶ οὐδὲν ὑπάρχει ἀκριβῶς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του, δυνάμενον νὰ συγκριθῇ πρὸς τοὺς λόγους ἐκείνους, δι᾽ ὧν περιγράφει τὰς περιπετείας καὶ τὰ βάσανά του. Ἐὰν ὁ Χριστιανισμὸς γενικῶς ἔχει ἐξευγενίσῃ τὰ βάσανά, τοῦτο ὀφείλεται βεβαίως καὶ εἰς τὸν Ἀπ. Παῦλον» (W. Wrede, Paul, Ἀγγλ. μετ. σελ. 14). Ἰδοὺ μερικὰ ἀριστουργήματα τῆς γραφίδος τοῦ Παύλου, δι᾽ ὧν περιγράφει τὰς περιπετείας τῶν Ἀποστόλων καὶ ἑαυτοῦ: «**Δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς Ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους, ὅτι θέατρον ἐγεννήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. Ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ· ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ἡμεῖς ἔνδοξοι, ὑμεῖς δὲ ἄτιμοι. Ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνιτεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν καὶ κοπιῶμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, δυσφημούμενοι παρακαλοῦμεν ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι**» (1 Κορ. 4, 9 - 13.).

«**Διάκονοι Χριστοῦ εἰσιν; παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ· ἐν κόποις περισσοτέρως· ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν θανάτοις πολλάκις· ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα, νυχθημερὸν ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα· ὁδοιπορίαις, πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις· ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι Χωρὶς τῶν παρεκτὸς ἡ ἐπισύστασίς μου ἡ καθ᾽ ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Τὶς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;**» (2 Κορ. 11, 23 - 30). Πόσον σαφῶς φαίνεται εἰς τὰ γραμμὰς αὐτὰς ἡ δύναμις τοῦ πόνου, ποὺ κινεῖ τὴν γραφίδα τοῦ Χριστολήπτου Παύλου;

Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ αἱ ἐπιστολαὶ διηγοῦνται πολὺ ὀλίγα ἀπὸ τὰ παθήματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα κατονομάζει ἁπλῶς εἰς τὰ ἀνωτέρω χωρία ὁ Ἀπ. Παῦλος. Καὶ ἡ διήγησις τῶν παθημάτων τούτων εἶναι λακωνικὴ καὶ σύντομος, οἱονεὶ ὡσὰν νὰ μὴ ἤθελεν ὁ ἱερὸς συγγραφεὺς νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου ἐπ᾽ αὐτῶν. Τὴν πρώτην περιπέτειαν ἐπέρασεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν Δαμασκὸν ἤτοι ὀλίγον μόνον χρόνον μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Χρι-

στόν. Ἐκεῖ οἱ Ἰουδαῖοι, ἐκμανέντες, διότι εἷς Φαρισαῖος καὶ διώκτης τῶν χριστιανῶν ἔγινε χριστιανὸς καὶ ἐκήρυττεν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ ἡμέρας ἐφύλαττον τὰς ἐξόδους τῆς πόλεως, ἵνα συλλάβωσι καὶ φονεύσωσιν αὐτόν. Τότε οἱ χριστιανοὶ καταβιβάζουσιν αὐτὸν ἐντὸς καλάθου ἐκ τῶν τειχῶν καὶ διηυκόλυναν οὕτω τὴν διαφυγήν του. «Ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν πόλιν Δαμασκηνῶν πιάσαι με θέλων, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ» (2 Κορ. 11, 32 Πραξ. 9, 24.). Ἐν Λύστροις τῆς Λυκαονίας, ἀφ' οὗ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν ἀγρίως μέχρι θανάτου, «ἔσυρον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, νομίζοντες αὐτὸν τεθνηκέναι· κυκλωσάντων δὲ τῶν μαθητῶν αὐτὸν ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν (Πραξ. 14, 20.). Ἐν Φιλίπποις ἐρραβδίσθη ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων στρατηγῶν καὶ κατόπιν ἔρριψαν αὐτὸν εἰς τὴν φυλακήν, εἰς τὸ ἐσώτατον μέρος αὐτῆς, προσδέσαντες τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐντὸς ξύλου, ἵνα μὴ διαφύγῃ (Πραξ. 16,24). Ἐν Ἐφέσῳ ἡ ἀγρία πάλη πρὸς τοὺς διώκτας του χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ ἰδίου ὡς μάχη πρὸς θηρία: «κατὰ ἄνθρωπον, λέγει, ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ» (1 Κορ. 15, 32.). Ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὴν τελευταίαν μετάβασίν του εἰς αὐτὴν συλλαμβάνεται ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ ξυλοκοπεῖται ὑπ' αὐτῶν σκληρῶς καὶ μόνον ὅταν ἐπενέβη ὁ χιλίαρχος «ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον», ἀλλὰ καὶ ὁ χιλίαρχος δὲν ἀπέλυσεν αὐτὸν ἀλλ' «ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσίν» (Πραξ. 21, 32). Καὶ οὕτω δεδεμένος ὁ Ἀπ. Παῦλος προσάγεται πρῶτον ἐνώπιον τοῦ Φήλικος καὶ κατόπιν ἐνώπιον τοῦ Φήστου καὶ τέλος εἰς Ρώμην. Ὁ πλοῦς ἐκ Παλαιστίνης μέχρι Ρώμης ὑπῆρξε λίαν περιπετειώδης, ἀφ' οὗ παρὰ τὴν Μάλταν καὶ αὐτὸ τὸ πλοῖον ἐβυθίσθη καὶ οἱ ἐπιβάται κολυμβῶντες διεσώθησαν εἰς τὴν ξηρὰν (Πραξ. 27, 44,). Ἐν 2 Κορ. 11,24, λέγει περὶ ἑαυτοῦ ὁ Ἀπ. Παῦλος, ὅτι ἐμαστιγώθη πεντάκις παρὰ τῶν Ἰουδαίων διὰ μαστιγώσεων τεσσαράκοντα παρὰ μίαν, τρὶς ἐρραβδίσθη, ἅπαξ ἐλιθάσθη, τρὶς ἐναυάγησε καὶ ὁλόκληρον ἡμερονύκτιον ἔκαμεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Δὲν γνωρίζομεν πότε ὑπέστη τὰ μαρτύρια ταῦτα, ἀλλ' οὐδεὶς ἀμφέβαλε περὶ τῆς ἀληθείας των. Ἐξ αὐτῶν τῶν βασανιστηρίων σκληρότερον ἦτο ἡ μαστίγωσις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν φοράς. Αὕτη ἐγίνετο ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν ἑνὸς ἀξιωματούχου τῆς Συναγωγῆς καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς μαστιγώσεως εἷς ἀνεγίνωσκε μεγαλοφώνως τεμάχια τῆς Βίβλου. Οὐδεὶς σχεδὸν κατάδικος εἶχε τὴν σωματικὴν ἀντοχὴν νὰ ὑπομείνῃ καὶ τὰς τριάκοντα ἐννέα μαστιγώσεις. Οἱ περισσότεροι μετὰ τὸ δέκατον μαστίγωμα ἀπέθνησκον ἢ λόγῳ τῆς πολλῆς αἱμορραγίας ἢ λόγῳ

συγκοπῆς καρδίας. Ὁ Ἀπ. Παῦλος ὑπέστη αὐτὸ τὸ μαρτύριον πεντάκις! Καὶ ἂς σημειωθῇ, ὅτι δὲν ἦτο ὁ ἅγιος αὐτὸς ἀνὴρ σωματικῶς ἰσχυρὸς καὶ ῥωμαλέος. Ἐν 2 Κορ. 4, 7. ὀνομάζει τὸ σῶμά του ὀστράκινον σκεῦος «ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν», ἤτοι εἰς φιλάσθενον καὶ εὔθραστον σῶμα. Ἔπασχεν ἐπίσης ὁ γίγας οὗτος κατὰ τὴν πίστιν, ἀλλὰ ἀσθενὴς τὸ σῶμα, καὶ ἀπὸ χρονίαν νόσον, δι᾽ ἣν ματαίως παρεκάλει τὸν Κύριον, ἵνα θεραπεύσῃ ταύτην. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Κυρίου ἦτο: «ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (2 Κορ. 12, 9.). Καὶ ἐν τούτοις ἂν καὶ ὁ φιλάσθενος αὐτὸς ἀνὴρ ἐκακοποιήθη καὶ ἐβασανίσθη, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, πλειστάκις καὶ μετὰ τῆς ἀγριότητος καὶ κτηνωδίας, τῆς διακρινούσης τοὺς θρησκευτικοὺς διωγμοὺς φανατικῶν ἀνθρώπων, ἐπέδειξεν ἀντοχὴν φυσικὴν ἀπίστευτον καὶ δραστηριότητα καταπληκτικὴν καὶ ἀνεξάντλητον. Οἱοσδήποτε ἄλλος θὰ εἶχε παραιτηθῇ τοῦ περαιτέρω ἀγῶνος ὑπὸ τὸ βάρος τοιούτων μαρτυρίων. Ἀλλ᾽ ὁ Παῦλος, ὡς πιστὸς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ, μέχρι τέλους ἠγωνίσθη τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, κατανικήσας ὅλον τὸν κόσμον μὲ ὅλα τὰ βάσανα καὶ τοὺς πόνους καὶ τὰς πικρίας. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν σκοτεινῶν στιγμῶν τοῦ δριμυτάτου πόνου ἐκ τῶν μαστιγώσεων καὶ τῶν ῥαβδισμῶν καὶ τῶν λιθοβολισμῶν διετήρει ἀμείωτον τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην, δεχόμενος τὴν ἀνταύγειαν τῆς δόξης, ἡ ὁποία ἀνέμενεν αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἀθλητὰς τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν ὑπομονήν των εἰς τὰς θλίψεις. Ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ ἐνισχυόμενοι οὗτοι καὶ ἀπὸ τὸ φῶς τῆς μελλούσης δόξης φωτιζόμενοι εἰς οὐδὲν ἐλογίζοντο τὰς πικρίας καὶ τοὺς μόχθους καὶ τὰ μαρτύρια τοῦ κόσμου τούτου: «Ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, λέγει, διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς» ἢ «πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ» (Ρωμ. 8, 37. Φιλ. 4, 13.). «Λογίζομαι, λέγει ἐπίσης, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς, (Ρωμ. 8, 18.) «τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ᾽ ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνων βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούνιων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια» (2 Κορ· 4, 17.). Ὑπῆρξε πράγματι ὁ Ἀπ. Παῦλος ἀκατάβλητος εἰς τὸ σῶμα, ὅπως ὑπῆρξε θεῖος καὶ κατὰ τὴν ψυχήν. Πρῶτος εἰς τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου, ἀνεδείχθη ὁ πολυπαθέστερος μάρτυς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. «Μεγάλε ἀθλητὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀπόστολε τῶν Ἐθνῶν Παῦλε, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν».

Β. Χ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΩΣ ΚΗΡΥΞ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

Ἐξετάζομεν ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ μελέτῃ τὸν ἀπόστολον τὸν ἐθνῶν ὡς κήρυκα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὡς χριστιανὸν ῥήτορα. Ἡ ἐξέτασις ἑπομένως αὕτη περιορίζεται εἰς τὸ τεχνικὸν τῆς ὑφῆς καὶ διαμορφώσεως τοῦ παυλείου λόγου καὶ δὲν εἰσέρχεται εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς θεολογικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας.

Τὸ ζήτημα τῆς ρητορικῆς ἀναλύσεως τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου παρουσιάζει τὴν δυσχέρειαν ὅτι δὲν ἔχομεν ἀτυχῶς πλήρη τινὰ καὶ αὐτούσιον λόγον τοῦ Παύλου, δεδομένου ὅτι οἱ πολὺ ὀλίγοι ἱεραποστολικοὶ λόγοι, τοὺς ὁποίους περιέχουσιν αἱ Πράξεις (ἰδίως τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου) πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὄχι τόσον ὡς αὐτούσιοι λόγοι ὅσον ὡς ἐκτενεῖς ἢ βραχεῖαι περιλήψεις, ἀσφαλῶς ὅμως τὰς κεντρικὰς ἰδέας περιλαμβάνουσαι. Τὴν τοιαύτην ἐκδοχὴν περὶ τῶν ἐν ταῖς Πράξεσι σωζομένων λόγων τῶν κορυφαίων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνισχύσῃ καὶ μία ἁπλῆ σύγκρισις τοῦ γλωσσικοῦ ὕφους αὐτῶν πρὸς τὸ ὕφος τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου (καὶ τοῦ Πέτρου). Οὕτω προκειμένου περὶ τοῦ Παύλου, ἐν ᾧ τὰ κηρύγματα, ἅτινα μᾶς διέσωσαν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, εἶναι συντεταγμένα εἰς διδακτικὸν ὕφος καὶ εἰς ἤπιον τόνον, αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀποστόλου καὶ μάλιστα αἱ μεγάλαι, διακρίνονται διὰ τὸ νευρῶδες ἐν γένει τοῦ ὕφους καὶ τὴν διαλεκτικήν των μορφήν. Εἶναι δὲ πράγματι φυσικώτερον καὶ λογικώτερον νὰ θεωρήσωμεν τὸ προφορικὸν τοῦ Παύλου κήρυγμα ἱστάμενον πλησιέστερον πρὸς τὸ γραπτόν, ἤτοι τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ, ἢ πρὸς τὰς ὑπ' ἄλλου, ἔστω καὶ συνεργάτου, συνταχθείσας περιληπτικὰς ἐπεξεργασίας τοῦ κηρύγματός του. Πρὸς πληρεστέραν ἑπομένως κατανόησιν τοῦ εἴδους καὶ τῆς μορφῆς καὶ ὑφῆς τοῦ προφορικοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ἀποστόλου εἶναι ἀνάγκη ὅπως ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ. Οὐχὶ δὲ μόνον τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν καὶ κατασκευήν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδέας καὶ τὰς σκέψεις καὶ τὴν ὅλην διαπραγμάτευσιν τῶν θεμάτων πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς συγγενέστερα πρὸς τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἐποικοδομητικὰ κηρύγματα τοῦ Παύλου.

Ὁ σαφέστερος πάντως διαχωρισμὸς μεταξὺ ἱεραποστολικῶν καὶ τῶν ἐποικοδομητικῶν κηρυγμάτων εἶναι ἀναγκαῖος, ἂν καὶ ἱκανὰ κοινὰ στοιχεῖα ὑφίστανται μεταξὺ ἀμφοτέρων ὡς πρὸς τὴν ῥητορικὴν αὐτῶν ὑφήν. Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων μόνον ἱεραποστολικὰ κηρύγματα μᾶς διασώζουσιν, ἀποτεινόμεναι δηλ. πρὸς ἐθνικοὺς καὶ Ἰουδαίους καὶ οὐχὶ πρὸς πιστούς, καθ' ὅσον ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσου (Πράξ. κ΄ 18 - 35) εἶναι εἰδικώτερον ποιμαντικὸς καὶ ἀπολογητικός, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐποικοδομητικῶν κηρυγμάτων (πρὸς τὸς λαὸν μιᾶς χριστιανικῆς κοινότητος). Φυσικῷ τῷ λόγῳ ὁ Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσιν αὐτοῦ θέλων νὰ ἐξιστορήσῃ τὴν θεμελίωσιν καὶ τὴν αὔξησιν τῆς πρώτης ἐκκλησίας, ἢ τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνὰ τὸν κόσμον, περιωρίσθη εἰς τὸ ἱεραποστολικὸν κήρυγμα τῶν ἀποστόλων δίδων ἐνιαχοῦ μόνον ὑπαινιγμοὺς περὶ τοῦ γινομένου ἐποικοδομητικοῦ κηρύγματος, ὡς ἐν Πράξ. β΄ 42, κ΄ 7 κλπ. Ἐκ τοῦ τελευταίου χωρίου (Πράξ. κ΄ 7) πληροφορούμεθα ὅτι ὁ Παῦλος διεξῆγε τὰ οἰκοδομητικά του κηρύγματα ὑπὸ μορφὴν διαλόγου «διελέγετο αὐτοῖς» καὶ ὅτι ταῦτα παρετείνοντο ἐπὶ πολλὰς ὥρας «παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου». Πόσον ζωηρὸν καὶ νευρῶδες ἦτο τὸ διαλογικὸν τοῦτο κήρυγμα τοῦ ἀποστόλου εἶναί πως δυνατὸν νὰ φαντασθῶμεν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ καὶ δὴ ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς (πρβ. β΄ 1 κ.ἑ., 22 κ.ἑ., γ΄ 1 κ.ἑ., δ΄ 1 - 10 κλπ.).

Τὰ ἱεραποστολικὰ ἢ ἁλιευτικὰ κηρύγματα εἶναι δυνατὸν νὰ διακρίνωμεν εἰς τὰ ἀποτεινόμενα πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς τὰ ἀποτεινόμενα πρὸς τοὺς ἐθνικούς. Τὰ πρῶτα ὀνομάζουσι συνήθως μεσσιανικὰ κηρύγματα, διότι ἀναχωροῦσι συνήθως ἀπὸ τὰς περὶ Μεσσίου ἰδέας τῶν Ἰουδαίων καὶ ἡ ὅλη των ἐπιχειρηματολογία περὶ τὴν ἰδέαν ταύτην περιστρέφεται καὶ ἀποσκοπεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἀναμενόμενος Μεσσίας. Τὰ δεύτερα, τὰ πρὸς τοὺς ἐθνικούς, ἀναχωροῦσιν ἐκ γενικωτέρων περὶ Θεοῦ ἀντιλήψεων αὐτῶν καὶ εἰδικεύονται εἰς τὴν χριστιανικὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν καὶ πίστιν καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὀνομάζουσι συνήθως θεολογικά. Ὡς φαίνεται ἐκ τῶν Πράξεων, ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ πόλεις ὅπου ὑπῆρχον ἰουδαϊκαὶ συναγωγαί, ὡμίλει πρῶτον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ κατόπιν πρὸς τοὺς ἐθνικούς. Ἐν Πράξ. ιγ΄ 16-41 διασώζεται μεσσιανικὸν κήρυγμα τοῦ Παύλου εἰς τὴν συναγωγὴν τῆς Ἀντιοχείας τῆς Πισιδίας ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου. Ἐπίσης εἰς τὰς Πράξεις σώζονται καὶ δύο ἁλιευτικὰ κηρύγματα τοῦ Παύλου πρὸς ἐθνικούς, ἓν ἐν Λύ-

στροις τῆς Λυκαονίας (Πράξ. ιδ΄ 15-18) καὶ ἕτερον ὁ περίφημος λόγος αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου (ἔνθ' ἀν. ιζ΄ 22-31).

Ὁ Παῦλος ἀκολουθεῖ εἰς τὰ μεσσιανικά του κηρύγματα τὴν συνήθη ἰουδαϊκὴν γραμμήν: Δωρεαὶ (καὶ ἐπαγγελίαι) τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἐκλεκτὸν αὐτοῦ λαὸν—Δαυῒδ—Ἰησοῦς Χριστός, ἐκείνου κατὰ σάρκα ἀπόγονος—σταύρωσις ὑπὸ τῶν ἀγνοησάντων αὐτὸν Ἰουδαίων—ἀνάστασις—προτροπὴ πρὸς ἀναγνώρισιν καὶ πίστιν εἰς τὸν ἀναστάντα. Κατὰ βάσιν τὸ μεσσιανικὸν τοῦτο κήρυγμα εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ Πέτρου (πρβ. Πράξ β΄ 14-36) Ἴσως μάλιστα ὁ ἁλιευτικὸς λόγος τοῦ Παύλου ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Πισιδίας εἶναι τρόπον τινὰ τὸ ἀντίστοιχον τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος τοῦ Πέτρου ἐν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἐκ τῆς ἀπόψεως τοῦ συγγραφέως τῶν Πράξεων, προσπαθοῦντος νὰ εὑρίσκῃ ἀναλογίας δράσεως μεταξὺ τῶν δύο κορυφαίων.

Τὰ δὲ πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς ἁλιευτικὰ κηρύγματα τοῦ ἀποστόλου Παύλου (ἐν Λύστροις καὶ ἐν Ἀθήναις) ἔχουσι τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι οὗτος λαμβάνει ἀφετηρίαν ἐν τῷ λόγῳ του ἐκ τῶν οἰκείων εἰς τοὺς ἀκροατὰς περὶ Θεοῦ ἐννοιῶν. Καὶ ἐν μὲν τοῖς Λύστροις, ἔνθα ὁ ὄχλος εἶχε χονδροειδεῖς περὶ Θεοῦ παραστάσεις καὶ ὁ Βαρνάβας καὶ ὁ Παῦλος μικροῦ δεῖν ἐλατρεύοντο ὑπὸ τοῦ πλήθους ὡς θεοί, ὁ Παῦλος ἀναγκάζεται νὰ διδάξῃ δι᾽ ἁπλῶν ἐννοιῶν, προσιτῶν εἰς τοὺς ἀκροατάς, τὴν ἀληθῆ θεογνωσίαν. Οὕτω τονίζει ἰδιαζόντως τὴν δημιουργικὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ περὶ τῶν ἀνθρώπων πρόνοιαν καὶ ἀγαθοποιὸν ἐνέργειαν. Ἐν Ἀθήναις δέ, ἔνθα πολὺ διάφορος ἦτο ἡ πνευματικὴ κατάστασις, ὁ ἁλιευτικὸς λόγος τοῦ Παύλου ἦτο κατ' ἀνάγκην φιλοσοφικώτερος.

Ἀναλύοντες διὰ βραχέων τὸν λόγον τοῦτον, παρατηροῦμεν γενικῶς τὰ ἑξῆς: 1) Ἀφορμᾶται ἀπὸ τῆς παραστάσεως τῶν Ἑλλήνων περὶ «ἀγνώστου θεοῦ» καὶ μεθοδικώτατα προχωρεῖ εἰς τὴν βαθυτέραν χριστιανικὴν διδασκαλίαν περὶ Θεοῦ καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ ὑπέρτατον προσωπικὸν Ὂν τὸ πληροῦν τὰ πάντα. Εἶναι ὁ παντοδύναμος δημιουργὸς τοῦ κόσμου καὶ ὁ προνοῶν περὶ αὐτοῦ καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τοῦ ἀνθρώπου 2) Προχωρεῖ εἰς τὴν ἰδιάζουσαν χριστιανικὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ὡς πνευματικοῦ ὄντος πανταχοῦ παρόντος καὶ μὴ περιοριζομένου εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν κατασκευαζομένους ναούς, οὐδὲ ἔχοντος ἀνάγκην θεραπείας τῶν ἀνθρώπων, καθ' ὅσον ὡς τέλειος εἶναι καὶ ἀνενδεής.

Οὕτως ὁ Παῦλος καταδεικνύει τὸ ἐσφαλμένον καὶ παιδαριῶδες τῆς ἐθνικῆς θρησκείας καὶ δεισιδαιμονίας, ἂν καὶ παραδέχεται ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐθνικοὶ Ἕλληνες διαισθάνονται τρόπον τινὰ τὸν ἀληθινὸν Θεὸν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τὸν λατρεύουσιν ὡς ἄγνωστον θεόν. Τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἐν Ἀθήναις λόγου τοῦ Παύλου ἔχει οὕτως εἰπεῖν προπαρασκευαστικὸν χαρακτῆρα. Ἕπεται εὐθὺς ἑτέρα θεμελιώδης διδασκαλία: 3) Πηγὴ τῆς περὶ θεοῦ ἀληθοῦς γνώσεως εἶναι ἡ ἀποκάλυψις ἡ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γενομένη. Διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ συγχρόνως ὁ Κύριος καὶ ὁ κριτὴς τοῦ κόσμου, ἐπετελέσθη τὸ κοσμοϊστορικὸν γεγονὸς τῆς σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Θεὸς καθιστᾷ πάντας ἡμᾶς ὑπολόγους ἐνώπιον τῆς ἐγγιζούσης κρίσεως αὐτοῦ «ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην... ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε». 4) Ὡς κατακλεὶς τοῦ κηρύγματος προβάλλει τὸ δόγμα τῆς ἀναστάσεως («ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν»), τὸ ὁποῖον μετὰ τῆς χριστολογίας (ἀρ. 3) ἀποτελεῖ βασικὸν τμῆμα τῆς καθαρῶς Χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Ὁ ὅλος λόγος τοῦ Παύλου ἐν Ἀθήναις, ἔστω καὶ περιληπτικῶς διασωθείς, ἀποτελεῖ καὶ τεχνικῶς πρότυπον ρητορικοῦ λόγου. Ἔχει προοίμιον (ιζ' 22—23), πραγματείαν (24—29) καὶ ἐπίλογον (30—31). Εἰς τὸ προοίμιον ἀνακοινοῖ τὴν ἀφορμήν, ἥτις ἐδόθη εἰς τὸν Ἀπόστολον ὅπως κηρύξῃ τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους (βωμὸς ἀγνώστου Θεοῦ). Ἡ πραγματεία διαλαμβάνει συντόμως τὰς ἑξῆς διδασκαλίας: 1) Ὁ Θεὸς δημιουργὸς τοῦ κόσμου (24), τῶν ἐμψύχων ὄντων (25) καὶ τῶν ἐθνῶν (26). 2) Ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ: Παντοδύναμος, πανταχοῦ παρών, πνευματικῆς φύσεως, ἀνενδεής. 3) Τρόπος λατρείας τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὰς ἰδιότητας αὐτοῦ ἀνάλογος (24—25, 29) 4) Οἱ ἄνθρωποι μετέχουσι τοῦ θείου (28—29). 5) Οἱ ἄνθρωποι καταγόμεθα ἐκ κοινοῦ προπάτορος (25). Ἡ πραγματεία τοῦ λόγου περιλαμβάνει οὕτω τὴν εἰδικὴν θεολογίαν καὶ τὴν ἀνθρωπολογίαν τῆς παυλείου διδασκαλίας. Εἰς τὸν ἐπίλογον τέλος θίγονται τὰ ἑξῆς σημεῖα: 1) Ἀνάγκη μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν (30). 2) Μέλλουσα κρίσις. 3) Χριστὸς καὶ ἀνάστασις αὐτοῦ (31). Ὁ ἐπίλογος περιέχει οὕτω: α') Ἐφαρμογὴν (30) καὶ β') νέας τινὰς διδασκαλίας βασικοῦ χαρακτῆρος (31).

Παρὰ τὴν συντομίαν του ὁ λόγος οὗτος εἶναι πλούσιος εἰς ἐποπτικὰ καὶ λογικὰ στοιχεῖα (ἐπιχειρήματα). Ἐποπτικὰ στοιχεῖα αὐτοῦ εἶναι: Βωμὸς ἀγνώστου Θεοῦ (23)—Πνοὴ Θεοῦ (25)—Ψηλάφησις

Θεοῦ (27)—Ὁ Θεὸς οἱονεὶ τεράστιον δοχεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμὲν (28)—Ἡ ὑλικὴ πλευρὰ τῆς λατρείας (τέχνη, μέταλλα, λίθοι) ὡς ἀντιπαράθεσις εἰς τὴν πνευματικὴν τῆς νέας θρησκείας (29). Οἱ συλλογισμοὶ καὶ τὰ ἐπιχειρήματα (λογικὰ στοιχεῖα) δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τὰ ἑξῆς: Ὁ Θεὸς δὲν δύναται νὰ κατοικῇ εἰς χειροποιήτους ναούς, δηλαδὴ εἰς ἀνθρώπινα κατασκευάσματα, ἐφ' ὅσον αὐτὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Δὲν δύναται νὰ θεραπεύεται διὰ τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρώπων, ἐφ' ὅσον ὄχι μόνον ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἔμψυχα ὄντα καὶ τὰ ἄψυχα καὶ ὁλόκληρα ἔθνη ἐδημιουργήθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνθρώπινος λόγος ἀνεκάλυψε τὴν πνευματικὴν σχέσιν μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ θείου (ποιηταί τινες ἐθνικοί, «τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν»). Ἡ ἐπιστροφὴ εἶναι ἀναγκαία, διότι ἐπίκειται ἡ κρίσις τῆς οἰκουμένης. Τὴν δὲ ἀξιοπιστίαν τοῦ Ἰησοῦ ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ διὰ τῆς ἀναστάσεως.

Τὰ συναισθηματικὰ στοιχεῖα καὶ ἡ παθοποιΐα ἐλλείπουσι. Τὸ τοιοῦτον δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν περιληπτικὸν χαρακτῆρα ἢ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ ἁλιευτικοῦ τούτου κηρύγματος. Ὁ Παῦλος ἐν τούτοις ἐπαινεῖ τὴν θεοσέβειαν τῶν Ἀθηναίων, τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ ὑπό τινα ἔποψιν συναισθηματικὸν στοιχεῖον ἐν τῷ λόγῳ.

Τοσαῦτα εἰδικώτερον καὶ περὶ τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου λόγου τοῦ Παύλου.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
Τακτικὸς Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΩΝ ΕΟΡΤΩΝ ΤΗΣ 19ΗΣ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΟΣ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,,

Τὸ νόημα τῶν μεγάλων ἑορτῶν, τὰς ὁποίας ἑορτάζει κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Οἰκουμένη, εἶναι δεδομένον ἐκ τῆς Ἱστορίας, ἁρμόζει δὲ νὰ ἐκτεθῇ ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ περιοδικοῦ τῆς μεγάλης Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Θεσσαλονικέων, ἐφ' ὅσον ἀπ' αὐτῆς οὐ μόνον τοῦ Παύλου ὁ Θεῖος λόγος ὡς ἀπὸ εὐρυτέρας σκοπιᾶς (οἵα ἦτο ἡ κοσμοπολιτικὴ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης), ἠκούσθη πρὸ 1900 ἐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ ἔμπνευσις, ἀπὸ τὴν νεαρὰν Θεο-

λογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς πόλεως τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, διὰ νὰ ἑορτάσωμεν τὴν 1900ὴν ἀμφιετηρίδα ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἁγιωτάτου Ἀποστ. Παύλου εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα, ὡς ἀποστόλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Οἰκουμένης.

Τὸ νόημα τῶν ἑορτῶν, τῶν Πανελληνίων καὶ Οἰκουμενικῶν, προκύπτει ἀριδήλως ἀπὸ τὰ γεγονότα, τῶν ὁποίων τὴν ἀνάμνησιν μετ᾽ εὐλαβείας ἑορτάζομεν. Ἀναμιμνησκόμεθα τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν, τοῦ ὀρθῶς χαρακτηριζομένου ὡς πρώτου μετὰ τὸν Ἕνα, εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν, ὡς ἔγραφεν ὁ Παῦλος, καὶ τῆς δι᾽ αὐτοῦ ἱδρύσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος ὡς πρώτων μεμαρτυρημένως ἀποστολικῶν ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀπέβη μεγάλης σημασίας διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς τύχας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ βραδύτερον τῆς Εὐρώπης. Αὐτὸς εἰσήγαγεν νέον πνεῦμα καὶ νέαν δύναμιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Εὐρώπην: τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ Πατρὸς τῆς Ἀγάπης, τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς «ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας».

Ἄρα ἑορτάζομεν τὴν συζυγίαν Ἑλλάδος καὶ Παύλου, τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Παύλου. Διότι πράγματι, ὁ Παῦλος ὄχι μόνον συνεδέθη ἀρρήκτως μετὰ τῆς Ἑλλάδος διὰ παντός, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς δράσεως καὶ τοῦ ἔργου ἀφοῦ παρέμεινεν ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος ἐν Κορίνθῳ καὶ πολλάκις ἦλθε καὶ διέτρεξε τὴν χώραν—καὶ κατέστησε τὴν προσφιλῆ μας πατρίδα μίαν τῶν χωρῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τὴν ἀπαρχὴν τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης. ἡ Παλαιστίνη λοιπὸν πρώτη, ἡ Ἑλληνίζουσα Συρία δευτέρα, Ἡ Ἑλληνικὴ Μικρὰ Ἀσία τρίτη καὶ ἡ Ἑλλὰς τετάρτη, εἶναι αἱ κύριαι χῶραι τῆς Κ. Διαθήκης. Ἀλλὰ καμμία ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρῶν δὲν δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὸ ἥμισυ τοῦ ἔργου τοῦ Παύλου καὶ σχεδὸν τὸ 1/4 ἐκ τῶν 27 Βιβλίων τῆς Κ. Διαθήκης. Ἐκ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος ἡ Ἐκκλησία τῆς Θεσσαλονίκης ηὐτύχησε πρώτη νὰ λάβῃ 2 ἀπὸ τὰς 13 τοῦ Παύλου ἐπιστολὰς καὶ νὰ ὀνομασθῇ «στέφανος καυχήσεως . . . ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου» (Α'. Θεσ. 2, 19 καὶ Β'. Θεσ. 1, 4).

Αἱ δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολαί εἶναι τὰ ἀρχαιότερα βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης. Ἀλλὰ ἡ πρώτη μεγάλη Ἐκκλησία ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους ἡ Θεσσαλονίκη συνεδέθη ταχέως πρὸς τὴν ἑτέραν μεγάλην κοσμοπολιτικὴν πόλιν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Παῦλος κατέκτησε τὴν καρδίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν Κόρινθον. Εἶναι αἰώνιον καὶ εὐτυχὲς τὸ προνόμιον τῆς Κορίνθου ὅτι ὁ Θεῖος Παῦλος ὄχι μόνον ἵδρυσεν, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ἐκεῖ ἐφ᾽ ἱκανὸν ἔζησε καὶ ἐστερέωσε τὴν

Χριστιανικήν της Ἐκκλησίαν, διά δὲ τῶν δύο περιφήμων ἐπιστολῶν του παρέδωκεν εἰς τὴν αἰωνιότητα καὶ τὴν Οἰκουμένην τὸ ὄνομά της. Τὸ πρόβλημα Παῦλος καὶ Ἑλληνισμὸς ἀνακύπτει σαφῶς ἀπὸ τὰς ἐπιστολὰς πρὸς Κορινθίους ἐναργέστερον παρὰ ἀλλαχοῦ, ἀφοῦ ἐκεῖ ὁ Παῦλος ἀναφωνεῖ «Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν ἐγὼ δὲ κηρύσσω Ἰησοῦν καὶ τοῦτον Ἐσταυρωμένον». Ἡ δύναμις τῆς πίστεως του εἰς τὸν Σταυρὸν ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀνάστασιν ἐκεῖ ἔρριψεν βαθείας τὰς ῥίζας της καὶ ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ καὶ δύο ἀκόμη ἐπιστολαὶ ἡ πρὸς τὴν προσφιλεστάτην εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Παύλου καὶ πρώτην μικρὰν Ἐκκλησίαν τῆς «Καινῆς Διδαχῆς» ἐν Εὐρώπῃ, τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Φιλίππων καὶ ἡ πρὸς Τίτον ἐπισκοπεύοντα ἐν Κρήτῃ, συμπληροῦσι τὴν εἰκόνα τῶν δεσμῶν τοῦ Παύλου πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐνῷ τὸ περίφημον τμῆμα τῆς «ἡμεῖς διηγήσεως» τῶν «Πράξεων Ἀποστόλων» τοῦ ἐν Ἑλλάδι δράσαντος ἀποστόλου ἰατροῦ Λουκᾶ θεμελιώνει ἱστορικῶς τὸ μέγα ἔργον τοῦ Ἰουδαίου Ἑλληνιστοῦ Παύλου ἐπὶ Εὐρωπαϊκοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους (Πραξ. 16, ΙΙ). Δὲν ἑορτάζομεν λοιπὸν τὸ Ἰωβιλαῖον τοῦ Παύλου, ἐπειδὴ οὔτε τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὸν Χριστιανισμὸν οὔτε τοῦ θανάτου, διὰ μαρτυρίου, ἀναμιμνησκόμεθα. Τὸ Ἰωβιλαῖον εἶναι τῆς «Χριστιανικῆς Ἑλλάδος», ἐπειδὴ αὐτὴ πρὸ 1900 περίπου ἐτῶν ἐγεννήθη «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ». Ἀλλ' ἐγεννήθη ἡ Ἑλλὰς «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» διὰ τοῦ Παύλου, δι' ὃ καὶ τὸ Χριστιανικὸν Ἰωβιλαῖον της πρέπει νὰ φέρῃ τὸ ὄνομά του.

Ὅταν τὸ πρῶτον πρὸ 1900 καὶ πλέον ἐτῶν ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ Μεγάλου Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν (καὶ ἰδιαζόντως τοῦ Ἑλληνισμοῦ), τοῦ Θείου Παύλου εἰς τοὺς Φιλίππους τῆς πάντοτε Ἑλληνικῆς Μακεδονίας, ὁ κλασσικὸς Ἑλληνισμὸς εἶχε παραχωρήσει τὴν θέσιν του εἰς τὸν Μετακλασσικόν, ὅστις ἐτέλει ἐν καταπτώσει καὶ ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν.

Τὸ κήρυγμα ἐκεῖνο εἰς τοὺς Φιλίππους, εἶτα δὲ εἰςτὴν «εὔανδρον Θεσσαλονίκην» (Στράβων), τὴν Βέρροιαν, τὰς Ἀθήνας, αἵτινες ζητοῦσαι πάντοτε τὶ τὸ νεώτερον, ἤκουσαν τὸ μοναδικὸν κήρυγμα ὅτι ὁ Θεός, πνεῦμα ἐστί, τὴν Κόρινθον, βραδύτερον δὲ τὴν Νικόπολιν καὶ τὴν Κρήτην, ἀπετέλει τὸ πρῶτον ἐλπιδοφόρον μήνυμα πρὸς τὸν εὐρωπαϊκὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἐμμέσως πρὸς τὸν ἐν σκότει εὑρισκόμενον εὐρωπαϊκὸν κόσμον. Ἦτο μήνυμα ἐλπιδοφόρον πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, ὅστις εἶχεν ὑποκύψει πολιτικῶς πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἰδίων αὐτοῦ σφαλμάτων πρὸ τῆς βιολογικῆς καὶ στρατιωτικῆς δυνά-

μεως ἐκείνης, ἥτις ἐφέρετο ἀκατασχέτως ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς, διὰ νὰ περικλείσῃ εἰς τοὺς κόλπους καὶ τὴν κυριαρχίαν της τὸν Οἰκουμενικὸν Κόσμον, τὸν περιβάλλοντα τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Ἦτο μήνυμα ἐλπιδοφόρον διότι ἔθετε εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἕνα σπινθῆρα ἄσβεστον, μίαν δύναμιν νέαν καὶ ἱκανὴν νὰ ἑνώσῃ πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς αὐτὴν καὶ νὰ συγκεντρώσῃ καὶ ἀναζωογονήσῃ τὰ στοιχεῖα, τὰ ἑνοῦντα τὸν Ἑλληνισμόν. Πράγματι δὲ τὸ κήρυγμα τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου ἐπιτυχὲς κυρίως εἰς τὰ μεγάλα κοσμοπολιτικὰ κέντρα τῆς Ἑλλάδος, τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Κόρινθον, ἐδημιούργησεν τὰς βάσεις τῶν Ἀποστολικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος, αἵτινες συνεκεντρώθησαν περὶ τὰς δύο μεγάλας μητροπόλεις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ἑλληνισμοῦ: τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Θεσσαλονίκην. Ἡ πνευματικὴ ἑνότης ἥτις ἐδημιουργήθη ἔκτοτε ἐν Ἑλλάδι πολὺ βαθυτέρα καὶ διὰ τοῦτο μόνιμος, ἀπετέλεσεν τὴν βάσιν τῆς περαιτέρω σταδιοδρομίας τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Ἀνατολικὸς Ἑλληνισμὸς ὁ εὐρύτερος καὶ εὐρωστότερος, ὅστις συνεκεντρώθη περὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς χριστιανικὴν πρωτεύουσαν τὸ Βυζάντιον, τὴν Κων]πολιν, εἶχεν ἐξ ἀρχῆς ἐπίσης ἕνα δεύτερον κέντρον τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν ἱερὰν πόλιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τῆς ὁποίας ὁ χριστιανικὸς βίος, εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένος πρὸς τὴν ὕπαρξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους Ὅταν δὲ διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου καὶ ἐκ τῶν συνθηκῶν ὁ Χριστιανικὸς Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀνατολῆς ἐμειώθη διὰ νὰ χαθῇ κατὰ τὸ μέγιστον αὐτοῦ μέρος κατὰ τὰς ἡμέρας μας, «ἡ Χριστιανικὴ Ἑλλὰς τοῦ Παύλου» παρέμεινεν ὀρθία διὰ νὰ ἑορτάσῃ αὐτὴ ὡς κληρονόμος τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθόλου τοῦ τε Ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ τὴν 1900ην ἐπέτειον τοῦ γεγονότος ὅπερ ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει ἀνέστησεν τὸν Ἑλληνισμόν. Ἡ βαθυτέρα καὶ ἰσχυροτέρα ἑνότης τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ἄλλοτε κατατετμημένου ἐδημιουργήθη διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Διὰ τοῦτο εἶχε δίκαιον ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1852 ὅταν ὑποβάλλουσα τὴν ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν νομοσχεδίων ἔγραφε εἰς τὸν Θρ. Ζαΐμην: «Αὕτη, δηλαδὴ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, διετήρησεν ἐν ταῖς περιπετείαις τῶν χρόνων τὴν πνευματικὴν καὶ ἐθνικὴν ἑνότητα τῶν Ἑλλήνων». Εἰς τὴν ἐπιγραμματικὴν αὐτὴν διατύπωσιν μόλις θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ προστεθῇ, ὅτι ἡ αὐτὴ «Καθολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία» ἐκτὸς τῆς γλώσσης καὶ τοῦ δικαίου, ἀποτελεῖ τὸν πλέον ζωντανὸν ἀντικειμενικὸν καὶ ἀτομικὸν σύνδεσμον τῆς Ἑλλάδος τοῦ παρόντος

καὶ τοῦ παρελθόντος. Ἑορτάζομεν ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει τὴν χρονολογίαν, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἀφετηρία ὅλων τῶν σημαντικῶν σταθμῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸ βλέμμα ἡμῶν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων εἶναι ἐστραμμένον πρὸς τὸ 1821 καὶ ὅμως ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει τὸ ἔτος 49|50 ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία, ἡ ἀπωτάτη χρονολογία, ἡ ὁποία ἐγέννησε τὸν Ἑλληνισμὸν τοῦ 1821 ὡς ἑνιαίαν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν δύναμιν, ὥστε μὲ τὴν πτῶσιν τοῦ Βυζαντίου νὰ μὴ ἀποθάνῃ ἀλλὰ νὰ ζήσῃ καὶ ν' ἀναγεννηθῇ τὸ 1821.

Ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει εἰς τὸν Παῦλον τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν της, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν αὐτῇ ἔργον του δὲν εἶναι μόνον κτῆμα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ Παγκόσμιον καὶ ὑπεριστορικὸν διὸ καὶ θὰ παραμείνῃ αἰώνιον, ἐπειδὴ αἰωνίους ἀληθείας ἐκήρυξεν εἰς τοὺς Φιλίππους, τὴν Θεσσαλονίκην, τὰς Ἀθήνας ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, τὴν Κόρινθον, τὴν Νικόπολιν καὶ τὴν Κρήτην, καὶ αἰωνίους ἀληθείας ὑπετύπωσεν εἰς τὰς περιφήμους ἐπιστολάς του. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονῆται, ὅτι ὑπὸ τὸν ἀνέφελον καὶ ἀπαστράπτοντα οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος ἐγράφη ἡ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή, τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς θεολογικῆς «ἐν Χριστῷ» σκέψεως τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου.

* * *

Ἀλλὰ τὸ 1900ον ἰωβιλαῖον τῆς Χριστιανικῆς Ἑλλάδος ὡς πνευματικῆς θυγατρὸς τοῦ μεγίστου τῶν ἑλληνιστῶν Ἀποστόλου, τοῦ θείου Παύλου, εἶναι ἐν ταὐτῷ συμβολικῶς καὶ Χριστιανικὸν ἰωβιλαῖον τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Οἰκουμένης ὑπὸ διπλῆν ἔννοιαν, τοῦτο μὲν διότι ἡ Ἑλλὰς τότε ἐξεπροσώπει μετὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὗτινος τέκνον ὑπῆρξεν ὁ ἰουδαῖος τῆς διασπορᾶς Παῦλος, τὸν Πολιτισμὸν τῆς Ἑλληνορωμαϊκῆς Οἰκουμένης, τοῦτο δὲ διότι τὸ ἔργον τοῦ Παύλου ἐν Ἑλλάδι ὡς ἀπετυπώθη ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ, ἐκαρποφόρησεν βραδύτερον καὶ ἀπετέλεσεν μέρος τῆς βάσεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ. Ἡ συζυγία Παύλου καὶ Ἑλλάδος εἶναι ἄμεσος, ἐνῷ ἡ συζυγία Εὐρώπης καὶ Παύλου καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἔμμεσος καὶ εἶναι ἀδιανόητος ἄνευ τοῦ συνδετικοῦ κρίκου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ κύριος φορεὺς τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τὴν Δύσιν καὶ ἐπὶ δύο καὶ πλέον αἰῶνας—ἀφοῦ καὶ εἰς τὴν Ρώμην ἑλληνικὴ ἦτο ἡ γλῶσσα τῆς λατρείας—τὸ ἑλληνικὸν ἀλλ' οἰκουμενικὸν πνεῦμα ἦτο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς «Καθολικῆς Ἐκκλησίας» τοῦ Ἰγνατίου, τοῦ Πολυκάρπου, τοῦ Ἀνικήτου, τοῦ Ἰουστίνου καὶ τοῦ Εἰρηναίου. Ὁ Χρι-

στιανισμὸς μετεφέρθη εἰς τὴν Δύσιν ὥς τι ἕτοιμον διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ λέγει που ὁ ἀείμνηστος διαπρεπὴς Ἐκκλ. Ἱστορικὸς HANS LIETZMANN. Καὶ ὁ πολὺς προκάτοχός του ἐν Βερολίνῳ καθηγητὴς HARNACK εἰς τὸ κύκνειον αὐτοῦ ᾆσμα, περὶ τῆς ἑλληνιστὶ γεγραμμένης Α΄. Κλήμεντος ἐπιστολῆς πρὸς Κορινθίους (96 μ. Χ.) γράφων (1929) ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἑορταστικῶν λόγων Ρωμαίου Ἐκκλ. Ἱστορικοῦ πανηγυρίζοντος τὴν σύναψιν τῆς συνθήκης τοῦ Λατερανοῦ, μεταξὺ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Φασιστικῆς Ἰταλίας, καὶ τονίζοντος τὴν συζυγίαν Ρώμης καὶ Ἰησοῦ παρετήρει τὰ ἑξῆς: «ὁ σχηματισμὸς τοῦ συνδυασμοῦ Ἰησοῦ—Ρώμης κεῖται ἐντὸς τῆς κριτικῆς καὶ ἱστορικῆς δυνατότητος καὶ δύναταί τις νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὸν μόνον διὰ τῆς πολιτικῆς θεωρίας, ἥτις καταλείπει τὸ ἔδαφος τῆς πραγματικῆς Ἱστορίας. Παρὰ ταῦτα ὁ ρωμαιοκαθολικὸς ἱστορικὸς ἐπιχειρεῖ νὰ θέσῃ ἐπὶ τοῦ Θρόνου παραπλεύρως τοῦ Ἰησοῦ τὴν Αἰωνίαν Ρώμην ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Ἰησοῦ! Ἡ Φασιστικὴ Ἰταλία ἔγραφεν ἐν συνεχείᾳ ὁ HARNACK, καὶ ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία θὰ χαιρετίσουν εὐγνωμόνως αὐτὴν τὴν νέαν Θεολογίαν τῆς Ἱστορίας, ἀλλ᾽ ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα πρέπει νὰ τὴν ἀπορρίψῃ καὶ ταυτοχρόνως πρέπει νὰ φοβηθῇ ὅτι ἡ ἐκκεντρικὴ θεωρία θὰ δυσφημήσῃ τὴν ὀρθὴν γνῶσιν, ὅτι Καθολικισμὸς καὶ Ρωμαϊσμὸς πραγματικῶς στενώτατα συνδέονται, ἀλλ᾽ Ἰησοῦς καὶ Ρώμη δὲν δύνανται νὰ συνδεθῶσι πρὸς ἄλληλα εἰς οὐδεμίαν ἱστορικὴν γραμμήν, χωρὶς τὸν συνδετικὸν κρίκον τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. (Einführung in die Alte Kirchen Geschichte I Clemensbrief 1929 σ. 8).

Ὁ Ἑλληνισμὸς δι᾽ ἀπεσταλμένων του ἔφερεν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας εἰς τὴν Ρώμην τὸ φῶς τῆς Χριστιανικῆς ἀληθείας, τὴν ὁποίαν ἐφώτισεν ὁ Παῦλος διὰ τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς καὶ κατὰ τὴν αὐτόθι αἰχμαλωσίαν του καὶ τοῦ πιθανωτάτου μαρτυρικοῦ του θανάτου μετὰ τοῦ Πέτρου κατὰ τὸ 64 μ. Χ.

Σῦροι καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Ἀνατολῖται καὶ Ἑλληνίζοντες Ρωμαῖοι ἐκάθησαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης καὶ προέστησαν τῆς Ἑλληνιζούσης μέχρι τοῦ 250 περίπου μ. Χ. Ἐκκλησίας της. Τὸ πνεῦμα τοῦ Ἕλληνος Μικρασιάτου Εἰρηναίου ἐφώτισεν ἐπ᾽ ὀλίγον τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Δύσεως καὶ ἐνέβαλεν τὸν σπινθῆρα τῆς χριστιανικῆς ἐλευθερίας, ὃν διετήρησεν ὁ Γαλλικανισμὸς μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἀλλ᾽ ἀπὸ τοῦ γ΄. αἰῶνος Ρωμαϊκὸς λαὸς καὶ λατινικὴ γλῶσσα καὶ γραμματεία ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς πρὸς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην διαδιδό-

μενα εἰσήγαγον τὸ συστηματικὸν αὐστηρὸν νομικὸν πνεῦμα, τὸ Ρωμαϊκὸν πνεῦμα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Δύσεως, δι' ἧς ἐγνώρισαν οἱ νέοι τῆς Εὐρώπης λαοὶ τὸν Χριστιανισμὸν μέχρι τοῦ Λουθήρου, ὅστις ἀνεκάλυψε καὶ πάλιν τὸν Παῦλον, ἀλλὰ μόνον ἐν μέρει εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν του.

* * *

Διὰ τοῦτο τὸ Χριστιανικὸν Ἰωβιλαῖον τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον μᾶς ὑπενθυμίζει ὅτι διὰ τοῦ Παύλου ἡ μετακλασσικὴ Ἑλλὰς μετεβλήθη εἰς χριστιανικήν, προέχει ἐν τῷ παρόντι ἑορτασμῷ, ἀλλ' ἀποτελεῖ ταὐτοχρόνως καὶ ἰωβιλαῖον τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης.

Ἀποβλέποντες πρὸς τὰς δύο συζυγίας Παῦλος καὶ Ἑλλάς, Παῦλος καὶ Εὐρώπη, εἶναι φυσικὸν ὅτι καταλαμβανόμεθα ἀπὸ τὸ δέος πρὸ τῆς μεγάλης μορφῆς τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν, ὁ ὁποῖος ἐξασφαλίσας τὴν Οἰκουμενικότητα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις πρώτης Ἀποστολικῆς Συνόδου (48 μ. Χ.) ἐπορεύθη πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀντιόχειαν, ἐξ ἧς ἐξεπορεύθη ἡ μεγάλη Ἱεραποστολὴ πρὸς τὴν Δύσιν, καὶ ἐκεῖθεν ἔλαβεν τὴν πορείαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Κόσμον ἐν τῷ ὁποίῳ ἵδρυσε καὶ ἐστερέωσεν τὴν Οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν.

Ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς εὐτυχήσασα νὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τοῦ Θείου Παύλου καὶ νὰ πατηθῇ ἀπὸ τοὺς ἱερούς του πόδας καὶ νὰ ἔχῃ ζῶσας τὰς 7 Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας Αὐτὸς ὁ «Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπων λαβὼν τὴν μεγίστην ταύτην κλῆσιν» ἵδρυσε, ἐθεμελίωσε καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος κατηύθυνε, δικαιοῦται νὰ ἑορτάσῃ τὸ 19ον ἑκατονταετὲς ἰωβιλαῖον της «ἐν Χριστῷ» ὡς ἡ πρώτη ἐν Εὐρώπῃ πνευματικὴ θυγάτηρ τοῦ Παύλου, πιστὴ εἰς τὴν πίστιν του, πιστὴ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς θυσίας χάριν τῆς ἀληθείας καὶ ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀγάπης, τῆς ὁποίας τὸν ὑψηλότερον ὕμνον ἔψαλεν Ἐκεῖνος πρὸς τοὺς Κορινθίους καὶ παρέδωκεν εἰς τὴν αἰωνιότητα ὡς τὴν ὑψίστην παρακαταθήκην τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Κόσμον καὶ ὡς ἔσχατον σκοπὸν τοῦ πολιτισμοῦ του.

Ἑορτάζοντες τὸ χριστιανικὸν ἰωβιλαῖον τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ μέσῳ ἑνὸς διῃρημένου κόσμου, εἰς μίαν κρίσιμον καμπὴν τῆς Ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, εὐγνώμονα στρέφομεν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν πρὸς Ἐκεῖνον, ὅστις ἀπέστειλε τὸ «σκεῦος τῆς ἐκλογῆς του» τὸν θεῖον

Παῦλον πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Εὐρώπην καὶ παρακαλοῦμεν ὅπω ἐπαναφέρῃ τὰς Ἐκκλησίας του καὶ τὸν Κόσμον εἰς τὴν ἑνότητα, τὴν εἰρήνην, τὴν ἐλευθερίαν «ἐν Χριστῷ» καὶ τὴν ἀγάπην ου, ὡς τὰ πολυτιμότερα ἀγαθὰ τοῦ Εὐαγγελίου Του πρὸς τὸν πάντοτε μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ εὑρισκόμενον καὶ διὰ τοῦτο δοκιμαζόμενον Κόσμον.

Ἰούνιος 1951

ΓΕΡ. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ
Τακτικὸς Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Η ΕΝ ΤΩ ΠΑΥΛΩ ΖΩΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

«Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ,
ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός»
(Γαλ. 2, 20)

Ἡ τελεία μορφὴ τοῦ Χριστιανικοῦ βίου καὶ ἡ ἐν τῷ πιστῷ πληρότης τῆς θείας χάριτος εἶναι ἡ ἐν αὐτῷ ***«ζωὴ τοῦ Χριστοῦ»***. Ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ νοεῖται καλύτερον ὡς ζωὴ τοῦ Χριστιανοῦ ***«ἐν Χριστῷ»*** ἢ κατὰ Χριστόν. Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις πρόκειται περὶ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, οὐδεμία δηλαδὴ ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς τοῦ πιστοῦ καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος ἐπιβάλλεται ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ γίνῃ μία ἐξαίρεσις διὰ τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ Ἀπόστολον, τὸν θεῖον Παῦλον, ἵνα οὕτω πληρέστερον κατανοηθῇ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς του καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῆς προσωπικότητός του. Διὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον τὸ ***«ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστὸς»*** ἐξαρτώμενον ἀπολύτως ἀπὸ τοῦ «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ» καὶ προϋποθέτον τοῦτο ἀποτελεῖ βαθμίδα τῆς ἐν τῇ χάριτι ζωῆς τοῦ Ἀποστόλου ἀνωτέραν καὶ μακαριωτέραν ἐκείνης, ἣν ὁ ἴδιος εἰς ὅλους συνίστα καὶ ηὔχετο διὰ τοῦ ***«ζῆν ἐν Χριστῷ»*** καὶ διὰ τοῦ ***«σὺν Χριστῷ εἶναι»***.

* * *

Τὸ περιεχόμενον τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς τοῦ πιστοῦ εἶναι πλουσιώτατον. Ὁ ζῶν κατὰ Χριστόν, ζῇ ἐν τῇ πίστει τῆς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηρίας αὐτοῦ τε καὶ σύμπαντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Αὕτη ἡ εἰς τὸν Ἰησοῦν πίστις δίδει εἰς τὸν πιστὸν τὴν ζωήν, κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου· «ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα ***πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε*** ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ» (Ἰωάν. 20, 31). Ταῦτα πάντα ἑρμηνευόμενα σημαίνουν τὴν ἀπὸ τοῦ αἰωνίου θανάτου τῆς ἁμαρτίας ἐξαγορὰν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου καὶ τὴν διὰ τοῦ Αἵματος Τούτου ἀναγέννησιν αὐτοῦ εἰς «καινὴν κτίσιν». Τῆς ζωῆς τοῦ νέου τούτου ἀνθρώπου, τοῦ ἀνθρώπου δηλαδὴ τῆς χάριτος, γίνεται πλέον αἰτία καὶ ἀρχὴ καὶ περιεχόμενον αὐτὸς οὗτος ὁ Ἰησοῦς. Ὅπως ὁ πρῶτος Ἀδὰμ ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς πάντων τῶν μετ᾽ αὐτὸν θνητῶν, οὕτω καὶ ὁ Δεύτερος Ἀδὰμ ἐγένετο ἡ αἰτία «τῆς αἰωνίου ζωῆς» πάντων τῶν πιστῶν, ἀφ᾽ ἧς Οὗτος διὰ τοῦ θανάτου Του κατέστη «ἡ ἀπαρχὴ» τῶν κεκοιμημένων. Ὁ Ἰησοῦς δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνηται ὡς ἀρχὴ τῆς ζωῆς ἡμῶν μόνον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς πρὸς τὴν ζωὴν χρονικῆς ἀφετηρίας τῶν πιστῶν. Ὁ Ἰησοῦς ἀποτελεῖ τὴν αἰτίαν καὶ αὐτῆς τῆς καθ᾽ ἡμέραν ζωῆς τῶν πιστῶν αὐτοῦ, ἔν τε τῇ φυσικῇ τῆς καθ᾽ ἡμέραν ζωῆς ἐννοίᾳ καὶ ἐν τῇ καθαρῶς χριστιανικῇ καὶ πνευματικῇ τοιαύτῃ· ἐν μὲν τῇ πρώτῃ, ὡς ὁ δημιουργὸς καὶ συντηρητὴς πάντων ἡμῶν, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, ὡς «ὁ Ἄρτος τοῦ Θεοῦ, ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ» (Ἰωάν. 6, 33) Ὡς πηγὴν τῆς καθ᾽ ἡμέραν ζωῆς ἡμῶν τῶν διὰ τοῦ τιμίου Αὐτοῦ αἵματος ἀνακαινισθέντων, ἐκήρυσσεν ἑαυτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων· «Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς» (Ἰωάν. 6, 35 πρβλ. καὶ 1, 4). Ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ ἔδιδεν καὶ κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τοῦ «Μυστικοῦ Δείπνου» καὶ δίδει καθ᾽ ἡμέραν διὰ τοῦ «Θείου Μυστηρίου» τὸν Ἄρτον τοῦτον, τὸν ἴδιον τὸν Ἑαυτόν του, τροφὴν τοῖς πιστοῖς Αὐτοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον, ὡς «φάρμακον ἀθανασίας», ὡς ὡραιότατα χαρακτηρίζει τὸν Ἅγιον τοῦτον Ἄρτον ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος. Καὶ ὅτε πάλιν ἐκήρυσσεν ἑαυτὸν ὁ Ἰησοῦς ὡς «ἀνάστασιν», «ζωὴν» καὶ «ἀλήθειαν» (Ἰωάν. 12, 25 καὶ 14, 6), παρουσίαζεν ἑαυτὸν ὡς τὸ περιεχόμενον τῆς ζωῆς ἡμῶν. Ὑπὸ τὴν πολλαπλῆν ταύτην ἔννοιαν τῆς ζωῆς νοεῖ τὸν Ἰησοῦν ὡς ζωὴν ἡμῶν καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγων· ***«ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν. . .»*** (Κολ. 3, 4).

Κατὰ τὸν Παῦλον ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας ἀπαλλαγήν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποτελεῖ τὸ «πλήρωμα» τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον θείας δωρεᾶς καὶ τὸ σύνολον τῆς ἐπ᾽ αὐτὸν ἐκκενωθείσης θείας ἀγάπης. Ἡ μὲν ἀρχὴ καὶ ἡ

δυνατότης τῆς σωτηρίας ἡμῶν παρέχεται διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ, ἡ δὲ πλήρης καὶ τελικὴ σωτηρία ἡμῶν ἐναπόκειται εἰς τὴν «**ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ**». Ὁ Ἰησοῦς δηλαδὴ δὲν προσεφέρθη εἰς τὸν ἄνθρωπον μόνον διὰ τοῦ θανάτου Αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ζωῆς Του· «εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες ***σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ***» (Ρωμ. 5,10). Διὰ ταῦτα καὶ τονίζει ὁ Παῦλος, ὅτι «καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ» (Κολ. 3, 3). Ἐπὶ τῶν ὑπερόχων καὶ θειοτάτων τούτων σκέψεων τοῦ ἐμπνευσμένου Ἀποστόλου δυνάμεθα νὰ διατυπώσωμεν τὸν ἀψευδῆ γνώμονα τῆς ἀληθοῦς ζωῆς ὡς ἀκολούθως. Ὁ ἀναζητῶν τὴν ἀληθινὴν αὐτοῦ ζωὴν εὑρίσκει τὸν Ἰησοῦν καὶ ὁ εὑρίσκων τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἀναζητεῖ τὸν Ἰησοῦν. Κατὰ τὸν Θεῖον Παῦλον ζωὴ καὶ Χριστὸς εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι διὰ κάθε χριστιανὸν ἔννοιαι ἀπολύτως ταυτόσημοι.

Αἱ τοιαῦται σκέψεις τοῦ Παύλου ἀποτελοῦν τὸ ἐπίκεντρον τῆς ὅλης περὶ Χριστοῦ διδασκαλίας αὐτοῦ. Τὸ διάγραμμα τῆς διδασκαλίας ταύτης θὰ ἠδύνατο συντόμως νὰ διατυπωθῇ ὡς κάτωθι.

Ἡ ἁμαρτία ἐπέφερεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ κόσμῳ καὶ τῇ ἱστορίᾳ τὴν μεγαλυτέραν κρίσιν. Ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἀπεγνωσμένῃ αὐτοῦ προσπαθείᾳ ὅπως ἀπαλλαγῇ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ δι᾽ αὐτῆς θανάτου καὶ ἐξέλθῃ τῆς κρίσεως ταύτης, δὲν ἐγνώρισε παρὰ μόνον τὴν φθορὰν καὶ τὴν δυστυχίαν, ἀκόμη καὶ ὅτε ἔζη ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου. Κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμὴν τῆς ἀνθρωπίνης τραγῳδίας ἐπεμβαίνει ἐνεργότερον πάσης ἄλλης στιγμῆς ἡ Θεία Ἀγάπη καὶ διανοίγουσα τὴν ἀπὸ τῆς κρίσεως ταύτης ἔξοδον τοῦ ἀνθρώπου ἀπαλλάσσει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ αἰωνίου θανάτου τῆς ἁμαρτίας διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τὴν διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὸν μοναδικὸν τρόπον τῆς ὑφ᾽ ἑνὸς ἑκάστου ἐξόδου ἐκ τῆς κρίσεως ταύτης καὶ ἐκ τῆς ἀπειλῆς τοῦ θανάτου εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Ἐν αὐτῇ ἀναπνέει πλέον ὁ πιστὸς ἐλευθέρως, γεννᾶται εἰς αὐτὸν δηλαδὴ ἡ συναίσθησις τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν εὐρύνει καὶ γονιμοποιεῖ ἡ εὐθὺς ἀμέσως ἐπακολουθοῦσα παροχή, θὰ ἠδύνατο καλύτερον νὰ λεχθῇ, ἡ ἐπίσκεψις τοῦ «***Πνεύματος***»,[1] δι᾽ ἧς γίνεται ἡ «υἱοθεσία». «Εἰ δέ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ

[1] Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἡ ψυχὴ δὲν ἀποτελεῖ κατὰ τὸν Παῦλον τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ζωῆς, ὡς συμβαίνει προκειμένου περὶ τῆς φυσικῆς

ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ» (Ρωμ. 8, 9). «Οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλὰ ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν· ἀββὰ ὁ πατήρ. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ» (Ρωμ. 8, 15 ἑξ) Μόνον διὰ τῆς «υἱοθεσίας» ἔχομεν τὴν ζωὴν καὶ μόνον κατόπιν αὐτῆς ζῇ ὁ χριστιανὸς τὴν πραγματικὴν καὶ ἀληθινὴν ζωήν. «Τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος *ζωὴ καὶ εἰρήνη*» (Ρωμ. 8, 6). «Υἱοθεσία» σημαίνει κοινωνίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς συντελουμένη καὶ ἐπιτυγχανομένη μόνον διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐγείρει τὰς ἀξιώσεις της εἰς τὸν υἱοθετηθέντα πιστόν. Αἱ ὑποχρεώσεις αὗται εἶναι τὸ «ζῆν ἐν Χριστῷ» καὶ τὸ «σὺν Χριστῷ εἶναι». «Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην» (Ρωμ. 8, 10 ἑξ.).

Ἐπὶ τοῦ διαγράμματος τούτου δύνανται νὰ ἀναπτυχθῶσιν αἱ ἑξῆς θεολογικαὶ σκέψεις.

Ἡ μετὰ τὴν υἱοθεσίαν καὶ συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτῆς ἀρχομένη ζωὴ τοῦ πιστοῦ χάνει τὸν χαρακτῆρα τῆς ἁπλῆς φυσικῆς ζωῆς καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἕνωσιν τοῦ «ἔσω ἀνθρώπου» μετὰ τοῦ Θεοῦ, μὲ ἄλλους λόγους ἀποτελεῖ αὕτη τὴν μετοχὴν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν «ζωὴν» τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μετοχὴν τῆς «ζωῆς τοῦ Θεοῦ» εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνταῦθα θὰ ἠδύνατο παρεμπιπτόντως νὰ λεχθῇ, ὅτι ἡ νέα αὕτη πνευματικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου ἐξηγεῖ ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ἀθανασίαν τούτου, ὡς τὴν φυσικὴν συνέπειαν τῆς νέας αὐτοῦ φύσεως· τὴν «ἔκστασιν», ὡς μετατόπισιν τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς καταστάσεως ἤτοι τῆς κατὰ σάρκα ζωῆς εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ ὑπόστασιν, τὴν πρὸς τὸν Θεὸν δηλαδὴ πνευματικὴν αὐτοῦ σχέσιν. Καὶ αὐτὸς ὁ λεγόμενος «μυστικισμὸς» νοούμενος γενικώτερον, ἀλλὰ καὶ εἰδικῶς, προκειμένου περὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐξηγεῖται διὰ τῆς νέας ταύτης πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἡ ὄντως ἕνωσις μετὰ τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς καὶ μόνον ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀνωτάτη καὶ μόνη ἐμπρέπουσα τῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ σεσωσμένῳ ἀνθρώπῳ μορφὴ ζωῆς. Ἡ νέα αὕτη πνευματικὴ

ζωῆς, ἀντ' αὐτῆς παρουσιάζεται τὸ «Πνεῦμα». Ὑπὸ τὸ «Πνεῦμα» νοεῖται ἐνταῦθα ἡ σωτηριώδης χάρις καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐλήφθη κατὰ τὸ βάπτισμα (βλπ. Ρωμ. 8,23 2 Κορ. 1,22 καὶ 5,5, Γαλ. 4,6 καὶ 5,5 πρβλ. καὶ Ρωμ. 8,11). Ἡ ἐν τῷ πνευματικῷ ἀνθρώπῳ σχέσις μεταξὺ «πίστεως», «Πνεύματος» καὶ Ἰησοῦ, εἶναι στενωτάτη κατὰ τὸν Παῦλον· τούτων ἡ συνάντησις παρέχει τὴν «ἐν Χριστῷ ζωήν».

κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου, ἤτοι ἡ ἐν Χριστῷ ζωή τοῦ πιστοῦ, γεννᾷ ἐν αὐτῷ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ μακαριότητος αὐτοῦ καὶ τῆς κοινωνίας του ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Κυρίου, παρέχει δὲ καὶ τὴν ἱκανότητα τῆς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν μετὰ χαρᾶς φυγῆς ἀπὸ τὴν φθοράν, ἤτοι τὴν φυσικὴν ζωήν, καὶ τὴν ὑπερβατικότητα πρὸς τὴν ὄντως ἀληθινὴν ζωήν, τὴν αἰώνιον ζωήν.[1] Ὁ πρὸς τὴν ζωὴν ταύτην ἔνθεος ζῆλος τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἐπισκόπου Ἀντιοχείας καὶ τόσων ἄλλων θείων αὐτῆς ἐραστῶν δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως.

Ἐνταῦθα ὅμως πρέπει νὰ τονισθῇ καὶ τὸ δεύτερον ἐκεῖνο σημεῖον τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου περὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς. Ὅταν δηλαδὴ ὁ πιστός, ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ πνευματικῇ καταστάσει τῆς υἱοθεσίας, ἀρχίσῃ νὰ ζῇ ἐν Χριστῷ καὶ νὰ εἶναι σὺν Χριστῷ, τότε ἐνοικεῖ ἐν ἑαυτῷ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Ὃν τρόπον κατῴκει πρὶν ἐν ἡμῖν ἡ ἁμαρτία καὶ δι᾽ αὐτῆς ὁ θάνατος, ἐνοικεῖ νῦν ὁ Χριστός, ἡ ζωὴ ἡμῶν καὶ ἡ διὰ τῆς ζωῆς Αὐτοῦ ἐν ἡμῖν αἰωνία μακαριότης, χαρὰ καὶ εἰρήνη. Ἡ χαρὰ αὕτη καὶ ἡ εἰρήνη μετὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἁγιότητος καὶ τῶν λοιπῶν ἐκδηλωμάτων τοῦ ἐν ἡμῖν πνεύματος τοῦ Θεοῦ συνειδητοποιοῦν καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ζωὴν τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς λοιπῆς δυνάμεως, ἣν πάντοτε φέρει ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Τῶν σωμάτων ἡμῶν καθισταμένων οὕτω ναῶν τοῦ Θεοῦ καὶ κατοικητηρίου Αὐτοῦ (1 Κορ. 3, 16 ἑξ., 6, 19, 2 Κορ. 6,16) ἐκπληροῦται ἀπολύτως ὁ προορισμὸς ἡμῶν ὡς πνευματικῶν ὄντων καὶ ἐπιτυγχάνεται ἐν ἡμῖν ἡ κατὰ Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην «τελείωσις» τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ Θεῷ.

***

Ἐὰν ἡ ἐν παντὶ πιστῷ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ τὴν τελείαν μορφὴν τοῦ χριστιανικοῦ βίου, ὡς αὕτη ἀνωτέρω ἐσκιαγραφήθη, διὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον τὸ «ζῶ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστὸς» ἀποτελεῖ μίαν ὅλως ἐξαίρετον συνάντησιν καὶ ἐνοίκησιν ἐν αὐτῷ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ «τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ» (Γαλ.2,20), ἀποτελεῖ ἓν κατ᾽ ἐξοχὴν «θαῦμα». Τὸ ἐξαίρετον τοῦτο τῆς ἐν τῷ Παύλῳ ζωῆς τοῦ Χριστοῦ ἔγκειται εἰς τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ Παῦλος διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, και πρέπει νὰ νοηθῇ

---

[1] Ὁ χαρακτηρισμὸς «ἀληθινὴ ζωὴ» δὲν εἶναι χριστιανικός, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν Στοάν· ὁ καθαρῶς χριστιανικὸς χαρακτηρισμὸς εἶναι «αἰώνιος ζωὴ» πρβλ. Ἰωαν. 3,15 ἑξ. 4,14. 36 καὶ 5,24.39 κλπ.

ἀπό τε τῆς ἱστορικῆς καὶ τῆς ψυχολογικῆς, τῆς ὑποκειμενικῆς δηλαδή, τοῦ Παύλου πλευρᾶς. Καὶ ἀπὸ τῶν δύο τούτων πλευρῶν ἐξεταζομένη ἡ ἐν τῷ Παύλῳ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ δὲν δύναται καὶ δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ ὡς αὕτη νοεῖται μεταφερομένη ἐπὶ οἱουδήποτε ἄλλου προσώπου τῆς μετὰ Χριστὸν Ἱστορίας.[1] Οὐδεὶς δηλαδὴ ἄλλος δύναται νὰ νοήσῃ διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὅ,τι ἠννόει ὁ Παῦλος λέγων· **«ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός»**. Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἱστορικῆς πλευρᾶς ἀποτελεῖ ὁ Παῦλος τὸ μοναδικὸν ἐκεῖνο τῆς ἱστορίας παράδειγμα, καθ᾽ ὅ, ἀφ᾽ ἧς ὁ ἴδιος ἐγένετο θείᾳ χάριτι **τὸ σκεῦος ἐκλογῆς** τῆς θείας τοῦ Θεοῦ βουλῆς, ἀπέθανεν διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ ὡς **παλαιὸς καὶ ὡς νέος** ἄνθρωπος καὶ δὲν ὑπάρχει καθ᾽ ὁλοκληρίαν, ὑποτάξας ζωήν, ἐπιθυμίας, ἐνεστῶτα καὶ μέλλοντα εἰς τὸ θέλημα τοῦ καλέσαντος αὐτόν. Μόνον οὕτω δύναται νὰ λέγῃ καὶ νὰ ζῇ συμφώνως πρὸς τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ λεγόμενα· «πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα οὔτε δυνάμεις οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος οὔτε τις κτίσις δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν» (Ρωμ. 8, 38 ἑξ). Ὁ Παῦλος ὑπάρχει μόνον διὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ ὁποίου θὰ ἐχωρίζετο μόνον ἐὰν ἦτο θέλημά Του κατὰ τὸν τρόπον, καθ᾽ ὅν ὁ ἴδιος ἐκθέτει εἰς τὸ Ρωμ. 9,1 5, ἐὰν δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἀντὶ αὐτοῦ προετίμα τὴν σωτηρίαν ὁλοκλήρου τοῦ Ἰσραήλ.

Ἄξιος ἰδιαιτέρας προσοχῆς τυγχάνει ὁ χαρακτὴρ τοῦ θαύματος

---

[1] Τὸ χωρίον τῆς πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῆς 2,20 τοῦ Παύλου καίτοι τοποθετημένον ἐν εἰδικῷ ἱστορικῷ καὶ θεολογικῷ πλαισίῳ ἀποκαλύπτει ὄντως μίαν γενικωτέραν κατάστασιν τῆς ἐν τῷ Παύλῳ ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, διατυποῦται δὲ ἐνταῦθα, ἵνα οὕτω ὁ Παῦλος καταπολεμῶν τοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Γαλατίας ἐμφανισθέντας ἰουδαΐζοντας, τοὺς ὑποστηρίζοντας τὴν ἀνάγκην τῆς τηρήσεως τοῦ Νόμου διὰ τὴν σωτηρίαν, τονίσῃ τὴν πίστιν ὡς τὴν μοναδικὴν τῆς σωτηρίας καὶ τῆς δικαιώσεως ὁδὸν (Γαλ. 2,16 β΄.). Ἐνταῦθα παρουσιάζεται πῶς ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεώς του ἀπέθανεν ὡς ὁ Παῦλος τοῦ Νόμου συσσταυρωθεὶς μετὰ τοῦ Κυρίου καὶ μὴ ζῶν πλέον. Ὅ,τι ζῇ ἐν τῷ Παύλῳ εἶναι αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς, πρὸς τὸν Ὁποῖον ἡ πίστις συνειδητοποιεῖ καὶ τὸν ἄλλως νεκρὸν Παῦλον καὶ μεταθέτει αὐτόν εἰς τὴν νέαν ζωήν· «ὃ δὲ ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ...» (Γαλ. 2,20). Ὁ Παῦλος δηλαδὴ ἀναλογιζόμενος τὰς προσωπικάς του σχέσεις πρὸς τὸν Νόμον καὶ τὸν Ἰησοῦν ὁρίζει ταύτας διὰ τῆς φράσεως «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός». Ἐκ τῆς προσωπικῆς ταύτης βεβαιότητος τοῦ Παύλου πηγάζει καὶ ὁλόκληρος ἡ περὶ νέας ζωῆς διδασκαλία αὐτοῦ.

αὐτῆς ταύτης τῆς ἐκλογῆς καὶ κλήσεως τοῦ Παύλου. Κατὰ τὴν κλῆσιν ταύτην ὅ,τι ὑποκειμενικῶς διὰ τὸν Παῦλον ἔχει ἀξίαν εἶναι ἡ τελεία ὑποταγὴ καὶ ἡ πλήρης ἀνταπόκρισις αὐτοῦ· πλὴν ὅμως ἡ κλῆσις αὕτη προηγήθη πάσης σχετικῆς πρὸς αὐτὴν διαθέσεως τοῦ Παύλου. Ἡ κλῆσις αὕτη ἀποτελεῖ τὸ ἐν τῷ Παύλῳ μέγα θαῦμα τῆς ἱστορίας καὶ διὰ τοῦ θαύματος τούτου ἐγκαινιάζεται ἡ ἐν τῷ Παύλῳ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται, ὅτι τὸ ἱστορικὸν τοῦτο γεγονὸς τῆς κλήσεώς του τὸ ἔζη ὁ Παῦλος εἰς τὴν ψυχήν του διαρκῶς καὶ μέχρι τῆς τελευταίας ἐπὶ γῆς ἡμέρας του ὡς θαῦμα, ὡς τὸ ἰδικόν του θαῦμα! Πρὸ τοῦ θαύματος τούτου δὲν δύναται νὰ μείνῃ ἀδιάφορος οὐδὲ ἐπὶ μίαν στιγμήν. Τοὐναντίον τὸ θαῦμα τοῦτο κινεῖ αὐτὸν εἰς μίαν τοιαύτην δρᾶσιν, ὥστε καὶ δι᾽ αὐτῆς οὐ μόνον νὰ ζῇ ἐν αὐτῷ ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐμβαθύνῃ ὁ ἴδιος μέχρι τῶν παθημάτων τῆς ζωῆς Ἐκείνου. Ὁ Παῦλος διὰ τῆς καθ᾽ ἡμέραν δράσεώς του αἰσθάνεται τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν παρουσίαν Του ἐν ἑαυτῷ. Ἕνεκα τούτου ἡ ἐν τῷ Παύλῳ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ καθίσταται δι᾽ αὐτὸν ἡ ὡραιοτέρα ζωὴ καὶ ἡ εὐτυχία του, ὥστε νὰ προτιμᾷ νὰ μὴ ζῇ ὁ ἴδιος, ἀλλὰ νὰ ζῇ ἐν αὐτῷ ὁ Χριστός. «Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός». Τὸ «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ» τοῦτο τοῦ Παύλου δὲν δηλοῖ μίαν στατικὴν ἢ ἁπλῶς παθητικήν, δεκτικὴν δηλαδὴ ἐνεργείας τινος, κατάστασιν, ἀλλὰ δηλοῖ μίαν μετ᾽ ὑπερεντάσεως ἐνέργειαν τοῦ Παύλου, ἵνα οὕτω ἐπιτύχῃ τοῦ «ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός». Ἡ διὰ τοῦ «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ» ἐνέργεια αὕτη τοῦ Παύλου νοεῖται κατὰ πρῶτον λόγον ἠθικῶς, ἀλλὰ καὶ νοητικῶς καὶ πρακτικῶς. Ἠθικῶς μέν, διότι ὁ Παῦλος ἀπὸ τῆς κλήσεώς του δὲν ζῇ πλέον ὡς ἄνθρωπος τῆς σαρκός, οὔτε ὡς ἄνθρωπος τοῦ Νόμου οὔτε ὡς ἄνθρωπος τοῦ κόσμου τούτου, ζῇ μόνον, ἵνα κηρύσσῃ «Ἰησοῦν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον». Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος ἑρμηνεύων τὸ «ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστὸς» λέγει· «Τίς ταύτην τολμήσει ῥῆξαι τὴν φωνήν; Ἐπειδὴ γὰρ εὐήνιον ἑαυτὸν τῷ Χριστῷ κατεσκεύασε, καὶ ἅπαντα ἐξέβαλε τὰ βιωτικά, καὶ πρὸς τὸ θέλημα τὸ ἐκείνου πάντα ἔπραττεν, οὐκ εἶπε, ***Ζῶ τῷ Χριστῷ***, ἀλλ᾽ ὃ πολλῷ πλέον ἦν, ***Ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός***. Ὥσπερ γὰρ ἡ ἁμαρτία, ὅταν κρατήσῃ, αὕτη ἐστὶν ἡ ζῶσα, πρὸς ἃ βούλεται τὴν ψυχὴν ἄγουσα· οὕτως εἰ ἐκείνης νεκρωθείσης τὰ τῷ Χριστῷ δοκοῦντα γίνεται, οὐδὲ ἀνθρωπίνη λοιπὸν ἐστιν ἡ τοιαύτη ζωή, αὐτοῦ ζῶντος ἐν ἡμῖν, τουτέστιν, ἐνεργοῦντος, κρατοῦντος». (Migne 61, 646). Ἀλλὰ ὁ Παῦλος ἔπαυσεν νὰ ζῇ ὁ ἴδιος

καὶ νοητικῶς, ἵνα ζήσῃ ἐν αὐτῷ ὁ Χριστὸς ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ γνώσει καὶ τῇ πανσοφίᾳ Του. Ὁ Παῦλος δηλαδὴ διὰ τῆς βαθείας καὶ ἀνθρωπίνως ἀνυπερβλήτου αὐτοῦ σκέψεως ἐπὶ τοῦ μυστηρίου τῆς διὰ Χριστοῦ θείας ἀπολυτρώσεως ἐμηδένισεν πᾶσαν ἀνθρωπίνην σοφίαν καὶ γνῶσιν καὶ μὲ αὐτὰς καὶ τὰς ἰδίας αὐτοῦ γνώσεις (προβλ. 1, Κορ. 1, 18 ἑξ). Πρὸ τῆς πανσοφίας τοῦ Θεοῦ βλέπει ἑαυτὸν ἀσθενῆ καὶ ἄσημον καὶ διὰ νὰ κατανοήσῃ ἔτι καλύτερον τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ὑποστέλλει τὴν ἑαυτοῦ γνῶσιν εἰς ἄκραν ταπείνωσιν. Ὁ Παῦλος, ἵνα ἔτι μᾶλλον ζήσῃ ἐν ἑαυτῷ ὁ Χριστὸς ἐθανάτου καθημέραν τὸ ἐγώ του οὐ μόνον ὡς ἀνωτέρω προεδηλώθη, ἀλλὰ καὶ πραγματικῶς. Περὶ τούτου πείθουν καὶ μόνον τὰ ὅσα ὁ ἴδιος περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ἐν 2 Κορ. 11, 23-33 λέγει.

Τὸ «ζῇ ἐν ἐμοὶ Χριστὸς» ἀποτελεῖ οὕτω διὰ τὸν Παῦλον τὸν ἐπιτευχθέντα ὑψηλὸν σκοπόν, χάριν τοῦ ὁποίου πρὸ πολλοῦ ὁ ἴδιος ἔπαυσεν νὰ ζῇ δι' ἑαυτόν. Ὁ Παῦλος αἰσθάνεται πράγματι νὰ ζῇ ἐν αὐτῷ ὁ Χριστός. Τὸ «ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστὸς» εἶναι δι' αὐτὸν ἡ κατηγορηματικὴ ἔκφρασις τῆς πραγματικότητος ταύτης. Τὴν ἐν ἑαυτῷ ἐνοίκησιν τοῦ Χριστοῦ αἰσθάνεται ὡς ἰδιαιτέραν χάριν καὶ εὐλογίαν, ὡς ἰδιαίτερον δι' αὐτὸν προνόμιον καὶ ἐν ταυτῷ ὡς ἀμοιβὴν καὶ ἐπιβράβευσιν τῶν ὅσων ὑπὲρ τῆς ἐν Χριστῷ νέας ζωῆς ἐδεινοπάθησεν. Ἐκ τῆς βαθυτέρας ἐξετάσεως τῶν πραγμάτων προκύπτει κάτι οὐσιαστικώτερον. Ὁ Παῦλος ἔχων πλήρη συνείδησιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ συντελεσθέντος ἔργου διὰ τῆς ἐν τῷ κηρύγματι τοῦ Εὐαγγελίου δράσεως καὶ βλέπων τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατανίκησιν τῶν πάσης φύσεως ἀφθόνων ἐμποδίων καὶ ἀντιδράσεων καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ γοργῶς ἐπεκτεινομένην καὶ αὐξανομένην, δὲν δύναται νὰ θεωρήσῃ τὴν ἐπιτυχίαν του ταύτην ὡς ἔργον τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων, ἀλλὰ τῆς δυνάμεως Ἐκείνου, ὅστις καὶ ἐν τοῖς κινδύνοις καὶ κόποις καὶ ἐν τοῖς μόχθοις καὶ ταῖς ἀσθενείαις του ἐνοικεῖ εἰς αὐτόν, τὸν ὁποῖον ἀκριβῶς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας καὶ κατέστησε σκεῦος ἐκλογῆς Του. Πάντα ταῦτα ἀποκαλύπτουν τὴν ἐν τῷ Παύλῳ ὕπαρξιν τῆς μεγαλυτέρας τῶν ἀρετῶν, τῆς ταπεινοφροσύνης, εἰς τὸν ὕψιστον αὐτῆς βαθμόν. Ἡ ταπεινοφροσύνη τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὸν τόπον καὶ τὴν ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου βάσιν, ἔνθα γίνεται ἡ συνάντησις Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Ἡ ταπεινοφροσύνη τοῦ Παύλου ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος ὁ τόπος τῆς σταθερᾶς ἐν αὐτῷ συναντήσεως μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς μονίμου ἐν αὐτῷ ἐνοικήσεώς Του. Τὸ «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστὸς» ἀποτελεῖ διὰ τὸν

Παῦλον τὴν κατ᾿ ἐξοχὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς του καὶ οὐχὶ ἁπλῆν τινα μυστικὴν «θεωρίαν» ἢ ἔκστασιν, ἀλλ᾿ οὔτε καὶ μόνον ἠθικὴν πραγματικότητα.

Ὅτι ὄντως ὑπάρχει μία τόσον ἀνωτέρα πνευματικὴ ζωή, τὸ ἐγγυᾶται τὸ μέγεθος τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν, τοῦ ὁποίου ἡ διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς τοῦ Χριστοῦ φωτεινότης θὰ ἀκτινοβολῇ ἀμείωτος διὰ μέσου τῶν χιλιετηρίδων καὶ θὰ μᾶς καλεῖ εἰς εὐλαβὲς προσκύνημα.

ΜΑΡΚΟΣ ΣΙΩΤΗΣ
Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΕΠΙ ΤΑΙΣ ΕΟΡΤΑΙΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΣΚΕΨΕΙΣ

Ὁ Παῦλος, καθὼς καὶ οἱ ἑλληνισταὶ τῶν Ἱεροσολύμων, δὲν εἶδε τὴν σχέσιν τοῦ εὐαγγελίου πρὸς τὸν ἰουδαϊσμόν, καθ᾿ ὃν τρόπον τὴν ἐθεώρουν οἱ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοί. Δυνάμεθα μᾶλλον νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἔβλεπε πρόβλημα μέγα ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἄλλοι δὲν ἔβλεπον τίποτε. Ἡ ρῆξις ἦτο ἀναπόφευκτος. Ἐπεβάλλετο ἐξ αὐτῆς τῆς ἐννοίας τῆς νέας θρησκείας, θρησκείας αὐτονόμου καὶ ἀνεξαρτήτου τοῦ ἰουδαϊσμοῦ. Προκατηγγέλθη ὑπ᾿ αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶναι κλάδος του. Οἱ ἑλληνισταὶ κατενόησαν καὶ ὁ Παῦλος εἶναι ὁ «ἥρως» τῆς αὐτονομίας ταύτης. Ὁ Πέτρος ἐνώπιον τοῦ λαμπροῦ ὁράματος τοῦ εὐρυτάτου ὁρίζοντος, τὸν ὁποῖον τοῦ διήνοιγεν ὁ ἑλληνικὸς κόσμος, ἐννοεῖ βαθύτερον τὴν ἀποστολήν του καὶ ἀκολουθεῖ πιστῶς. Καὶ τὴν φορὰν ταύτην ἠρνήθη, ἀλλ᾿ ἠρνήθη τὸν μαθητήν τὸν μὴ ὀρθοποδοῦντα «πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου» καὶ ἀναγκάζοντα τὰ ἔθνη νὰ ἰουδαΐζουν.

* * *

Ο Παῦλος κυριαρχεῖ τῆς πρώτης χριστιανικῆς γενεᾶς. Δὲν εἶναι οὔτε ὁ πρῶτος τῶν ἀποστόλων, οὔτε ὁ μόνος, οὔτε καὶ ὁ ἀσκῶν τὴν μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν. Ἱδρύει ἐκκλησίας. Ἀλλ᾿ ἐξ αὐτοῦ τοῦ κόλπου τῶν ἱδρυμάτων του ἐκπηδᾷ ἡ ἀντίδρασις κατ᾿ αὐτοῦ, ἡ ἐχθρότης, ἡ

ἔλλειψις κατανοήσεως. Τὸ ἔργον διὰ τὸ ὁποῖον ἠγωνίσθη σκληρῶς ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους, ἐφαίνετο ὡς νὰ συναπέθνησκε μετ' αὐτοῦ. Ἤρκεσεν ἡ πάροδος ὀλίγων μόνον ἐτῶν, ὅπως ἐπέλθη ὁ ἱστορικὸς θρίαμβος πλήρης καὶ ὁριστικός. Ὥστε πολλοὶ τὸν θεωροῦν ἰσοστάσιον τοῦ Ἱδρυτοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Προφανῶς, χωρὶς τὸν Παῦλον δρῶντα ἀνὰ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, ὁ Χριστιανισμὸς θὰ ἦτο αἱρετική τις παραμόρφωσις. Ἀλλ' ὁ Παῦλος μόνος χωρὶς τὸν Χριστόν, βεβαίως θὰ ἦτο χωρὶς ὀντότητα. Ἐν τούτοις, ἡ σύγκρισις αὕτη τοῦ Ἰησοῦ καὶ Παύλου, εἰς τὴν ὁποίαν προβαίνουσι πολλοὶ κριτικοί, εἶναι ἄστοχος. Ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ Παῦλος δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς τάξεως· Καὶ ἡ ἀποστολὴ ἑκατέρου εἶναι κατ' ἴδιον σχέδιον. Ὁ Παῦλος ἐκλήθη διὰ νὰ βαστάση τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἐνώπιον τῶν ἐθνῶν.

* * *

Ἰουδαῖος τῆς διασπορᾶς καὶ Φαρισαῖος, ἀλλὰ μὲ ἐκπαίδευσιν ἑλληνικὴν καὶ μητρικὴν γλῶσσαν τὴν ἑλληνικήν. Δὲν ἐπιτηδεύει τὴν ἀττικὴν κομψότητα τῆς γλώσσης· ἀλλὰ τὸ ἑλληνικόν του ἰδίωμα δὲν στερεῖται οὔτε χαρακτῆρος φιλολογικοῦ, οὔτε θαυμαστοῦ δημώδους χρώματος. Ὁ Norden βλέπει εἰς τὸ παύλειον ὕφος κλασσικότητα ἑλληνικήν. Ὁ Willamovitz—Moellendorf δὲν τοῦ ἀρνεῖται τὴν τεχνικὴν τῆς ἀσιατικῆς ῥητορικῆς. Ἀλλ' ἡ ῥητορικὴ αὕτη ἀναβλύζει αὐτομάτως, δὲν ὀφείλεται εἰς προσπάθειαν καὶ εἰς φροντίδα ἁρμονικῆς συνθέσεως. Γνήσιος Φαρισαῖος, ἔχει ἐκ τῆς ῥαββινικῆς διδασκαλίας ἐμποτισθῆ τὴν ἰδέαν περὶ τοῦ Ἰσραὴλ ὡς ἐκλεκτοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὁ ἑλληνιστὴς ἰουδαῖος τῆς διασπορᾶς ἠνδρώθη ἐν μέσῳ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἀνέπνευσε τὴν ἀτμοσφαῖραν τῶν μεγάλων φιλοσοφικῶν προβλημάτων τοῦ κόσμου τούτου, τῶν ἐκζητήσεων τοῦ πνεύματος, τῶν ἀγωνιωδῶν ἐρωτημάτων. Ὥριμος, ἠδυνήθη νὰ δώση εἰς τὸ εὐαγγέλιόν του τὸν τύπον τὸν ἱκανὸν νὰ ἐξαπλώση αὐτὸ εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον.

* * *

Ἡ Ταρσὸς ἦτο κέντρον φιλοσοφικόν. Ὁ στωϊκισμὸς εἶχε τοὺς πιστούς του, καθὼς καὶ ἡ θεότης τοῦ συγκρητισμοῦ ἡ προσωποποιοῦσα τὴν θνήσκουσαν καὶ ἀναγεννωμένην φύσιν. Ὁ Παῦλος δὲν ἀγνοεῖ προφανῶς τὰ ζητήματα τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, οὔτε τὴν ἐσωτερικὴν φιλολογίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Τὸ «εὐαγγέλιόν του» ὅμως

ἔχει ἄλλην βάσιν. Δανείζεται ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος διὰ νὰ δώσῃ μορφὴν εἰς τὰς σκέψεις του. Ἄς λάβωμεν ἓν παράδειγμα· ὁ πρῶτος μεταχερισθεὶς τὴν λέξιν «συνείδησιν» εἶναι ὁ Μένανδρος. «Βροτοῖς ἅπασιν ἡ συνείδησις Θεός». Ἡ συνείδησις προσωποποιεῖται εἰς ἀδέκαστον κριτὴν ἑδρεύοντα εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς καὶ ζητοῦντα διὰ συμβουλῶν καὶ ἐλέγχων νὰ χειραγωγήσῃ τοὺς ἄφρονας καὶ ἀλαζόνας. Ἡ ἰδέα εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἀλλ' ἡ λέξις ἐλλείπει. Ὁ Παῦλος λαμβάνει τὴν λέξιν καὶ καὶ δὲν δηλοῖ μόνον δι' αὐτῆς τὸ ἐσωτερικὸν κριτήριον τὸ ἀνακρίνον τὸ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐσωτερικὸν φῶς τὸ φωτίζον τὴν ὁδὸν τοῦ πιστοῦ. Καθ' ὅσον δὲ ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀπρόσκοπτον καὶ ἀγαθὴν τὴν συνείδησιν ἀνέρχεται τὴν κλίμακα τῆς τελειότητος. Κατέρχεται δὲ ταύτης, ὅταν ἡ συνείδησις μολύνεται καὶ εἶναι κεκαυτηριασμένη. Ἡ ἀσθενοῦσα ὅμως συνείδησις ἀξιοῦται συγκαταβάσεως καὶ ἐπιεικείας.

* * *

Τὸ περιλάλητον ζήτημα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἑλληνιστικοῦ ἐσωτερισμοῦ ἐπὶ τὸν Παῦλον προκαλεῖ ἀτελευτήτους συζητήσεις. Ὁ Ἀπόστολος εἶχε μυστικιστικὴν προδιάθεσιν. Ὁ μυστικισμός του ἦτο μεσσιανικὸς καὶ διὰ τοῦτο πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς του ἐμπνέει ἀπειλῆς καὶ φόνου κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Ὁ Χριστιανὸς ὅμως ἀπόστολος διαφέρει οὐσιωδῶς. Ζῇ καὶ κινεῖται μόνον «ἐν Χριστῷ». Ὁ τύπος δὲ αὐτὸς ἔχει καθαρῶς θρησκευτικὸν περιεχόμενον, εἶναι τὸ στοιχεῖον τὸ μᾶλλον πηγαῖον τῆς εὐσεβείας τοῦ Ἀποστόλου καὶ μᾶς δεικνύει σχέσιν ψυχικὴν καὶ οὐχὶ ψυχολογικήν. Ὁ Deissmann, ὅστις εἰδικῶς ἠσχολήθη περὶ τῆς σημασίας τοῦ τύπου τούτου, δὲν δέχεται μὲν ὅτι ἡ πρόθεσις ***ἐν*** ἐφαρμοζομένη εἰς πρόσωπον ἢ θεότητα ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχικῆς ἑνότητος δύο ὄντων, δὲν ἀπορρίπτει ὅμως τὴν ψυχολογικὴν σχέσιν. Οἱ ἑλληνισταὶ μυστικισταὶ μετεχειρίζοντο τὴν φράσιν «ἐν Θεῷ γενέσθαι» διὰ νὰ περιγράψουν τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς εἴτε ὡς ἀνάβασιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, εἴτε ὡς εἴσοδον τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ τοιοῦτος μυστικισμὸς ἐνεργεῖται ἐπὶ μόνου τοῦ μεταφυσικοῦ σχεδίου καὶ εἶναι ἄσχετος πρὸς τὸν μυστικισμὸν τοῦ Παύλου. Ὁ εἰδωλολάτρης μυστικιστὴς ἔρχεται εἰς σχέσιν μετὰ τῆς θεότητος μόνον διὰ τῆς ἐκστάσεως. Εὐθὺς ὡς ἀνανήψῃ ἐκ τῆς ψυχικῆς ταύτης μέθης ἡ ἕνωσις μετὰ τοῦ Θεοῦ του παύει καὶ ἡ ἀπογοήτευσις τὸν καταβάλλει. Ὁ ἑλληνιστὴς ἰουδαῖος Φίλων μετὰ

τὴν πάροδον τῆς ἐκστάσεως ᾐσθάνετο ἑαυτὸν κενόν· ὁ Θεός του τὸν ἐγκατέλιπεν.

Ὁ μυστικισμὸς τοῦ Παύλου εἶναι πηγὴ ἀνεξάντλητος ἠθικῆς δυνάμεως καὶ μακαριότητος. Καὶ ἐνῷ τὸν εἰδωλολάτρην «μύστην» ἡ «φθαρτὴ βροτῶν φύσις» (Ἑρμῆς τρισμέγιστος) ἐμποδίζει νὰ ἀποβῇ «δύναμις», ὁ ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ, τοὐναντίον, αἰσθάνεται τὴν ἄνωθεν δύναμιν τελειουμένην ἐν τῇ ἀσθενείᾳ του. Χάσμα μέγα λοιπὸν ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἐξημμένου, ὅστις ζητεῖ τὴν δύναμιν εἰς τὴν ἐφήμερον φρενίτιδα τεχνιτῶς καὶ τοῦ μάρτυρος Χριστιανοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ θλῖψις συνδέεται κατὰ τρόπον διαρκῆ μετ᾽ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ δύναμις τῶν ἀσθενῶν.

* * *

Παρὰ ταῦτα, ὁ φιλόλογος Reitzenstein, εἰς ἔργον πολυμαθές, ἀλλὰ λίαν δύσπεπτον, θέλει τὸν Παῦλον «Ἕλληνα», ὑποστάντα δηλαδὴ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐξελληνισθεισῶν ἀνατολικῶν θρησκειῶν. «Ὅσῳ σκοτεινὴ—γράφει ὁ φιλόλογος ἐκεῖνος—καὶ ἂν ἠμπορῇ νὰ εἶναι ἡ θρησκευτικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἓν γεγονὸς ἐμφανίζεται εἰς ἡμᾶς μετ᾽ αὐξούσης βεβαιότητος· προσεπάθησε σοβαρῶς νὰ ἀποβῇ Ἕλλην μετὰ τῶν Ἑλλήνων . . . . καὶ αἱ ἰδέαι, τὰς ὁποίας ἠρύσθη ἐξ αὐτῶν συνενοῦνται ἀναγκαίως μετὰ τῆς τάξεως τῶν ἰδεῶν, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῆς νέας του πείρας καὶ ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ τὸν ἰουδαϊσμόν». Ὁ σοφὸς φιλόλογος ἠθέλησε νὰ μεταβάλῃ εἰς σχέσεις ἐξαρτήσεως ἐξωτερικάς τινας ὁμοιότητας τῶν χριστιανικῶν μυστηρίων καὶ τῶν τύπων τῶν ἀνατολικῶν θρησκευμάτων. Ἰδοὺ πῶς κρίνει ὁ Cumont: «Ἀφ᾽ ὅτου ὁ Χριστιανισμὸς ἀπέβη ἠθικὴ δύναμις εἰς τὸν κόσμον, ἐπεβλήθη καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς του. Οἱ φρύγες ἱερεῖς τῆς μεγάλης Μητρὸς ἀντέταξαν σαφῶς τὰς ἑορτάς των τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας εἰς τὸ Χριστιανικὸν Πάσχα καὶ ἀπέδωκαν εἰς τὸ αἷμα τὸ ἐχχυνόμενον εἰς τὸν βωμὸν τὴν δύναμιν τοῦ αἵματος τοῦ θείου Ἀμνοῦ».

Ἡ αὐτὴ προσπάθεια, ὅπως ἑρμηνευθῇ ἡ ἔννοια τοῦ Χριστιανικοῦ βαπτίσματος διὰ τῆς ἀποκρουστικῆς τελετῆς, ἥτις ἐγένετο πρὸς τιμὴν τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Ἄττιδος. Ἀλλὰ ἡ εἰδωλολατρικὴ ἐκείνη πρᾶξις δὲν ἦτο τελετὴ οὔτε μυήσεως οὔτε ἀναγεννήσεως καὶ ἀρραβῶνος ζωῆς αἰωνίου. Ὡς πρᾶξις ἐπιγενεστέρα τοῦ Χριστιανισμοῦ διεμορφώθη μᾶλλον κατ᾽ ἀπομίμησιν Χριστιανικήν. Δικαίως δὲ οἱ Ἕλ-

ληνες πατέρες χαρακτηρίζουσι διαβολικὴν ἔμπνευσιν τὴν παρῳδίαν ταύτην τῆς Χριστιανικῆς λατρείας.

Ὁ Παῦλος δὲν ἠγνόει τὰς θρησκευτικὰς μυήσεις τῶν ἐθνικῶν, τὰ ἐλευσίνια μυστήρια, τὴν λατρείαν τοῦ Μίθρα, ἥτις εἶχεν εἰσαχθῇ ἐκ Περσίας. Ἀπεστρέφετο βαθύτατα τὴν εἰδωλολατρείαν, ὥστε εἶναι λίαν ἀπίθανος ἐπίδρασις ἐπ᾿ αὐτοῦ τῶν τελετῶν της. Δανείζεται ἐκ τοῦ λεκτικοῦ τῶν «μυστηρίων», ἀλλ᾿ οὐδέποτε ὁμιλεῖ περὶ τελετῆς, μυήσεως, μύστου, τελεσθέντος, ἱεροφάντου, ἐπόπτου κλπ. τὸ ψυχολογικόν του λεξικόν, πνεῦμα, πνευματικός, ψυχή, προέρχεται ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

* * *

Ἔλαβεν ὑπερφυσικὰς ἀποκαλύψεις, ἀφοῦ «ἤκουσεν ἄρρητα ρήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι», ἀλλὰ προτιμᾷ τὴν θετικὴν διδασκαλίαν ἀντὶ αἰνιγματωδῶν μυήσεων καὶ ἀποκαλύψεων· «θέλω πέντε λόγους τῷ νοΐ μου λαλῆσαι . . . . ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ». Διὰ τὴν κατήχησιν ταύτην, διὰ τὴν γνῶσιν ταύτην δὲν διστάζει νὰ μεταχειρισθῇ ὁρολογίαν, ἀγαπητὴν εἰς τοὺς ἰδεολόγους Κορινθίους, πρὸς οὓς ἀπευθύνεται· σοφίαν τελείοις, ἐν μυστηρίῳ, ἀποκεκρυμμένην, ἀρχόντων, αἰῶνος, τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, βάθη ἔγνωκε κλπ. Συνήθης φρασεολογία τῆς ἐσωτερικῆς φιλολογίας τοῦ ἑλληνισμοῦ. Τὴν μεταχειρίζεται ἐκ προθέσεως, ἀλλὰ διὰ νὰ προσφέρῃ τὴν τελείωσιν «τοῖς ἀγαπῶσι» τὸν Θεόν. Τὴν ἀληθῆ γνῶσιν ἐξαρτᾷ ὁ Ἀπόστολος ἐκ τῆς ἀγάπης καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς διανοίας. Ἡ ἀληθὴς γνῶσις ἀποκτᾶται διὰ τῆς ἀγάπης, ἕλκει τὴν ἀξίαν της ἐκ τῆς ἀγάπης καὶ ἔχει ἀντικείμενον μόνον τὴν ἀγάπην· «ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ» (Α΄. Κορ. 8,1).[1] Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος: «Καὶ ὢν μέγας, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῶν ἀγαθῶν, τῇ ἀγάπῃ, φλογὸς πάσης σφοδρότερος ἦν· καὶ καθάπερ σίδηρος εἰς πῦρ ἐμπεσών, ὅλος γίνεται πῦρ, οὕτω καὶ αὐτὸς τῷ πυρὶ τῆς ἀγάπης ἀναφθείς, γέγονεν ἀγάπη».

* * *

«Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰησοῦς», «Ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ Παῦλος», «Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς», «Ὁ Παῦλος ἢ ὁ Χριστός». Ἰδοὺ

---

[1] Β. Χρ. Ἰωαννίδου, Ἡ καινὴ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης καὶ ὁ ὕμνος αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀπ. Παύλου. Θεσσαλονίκη 1950.

μερικοὶ τίτλοι τῶν διαφόρων συγγραφῶν ἐκείνων, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ ἐξετάσουν τὴν σχέσιν τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Παύλου. Εἶνε γνωστοὶ οἱ ἰσχυρισμοὶ πλείστων ἱστορικῶν, ὅτι ὁ Παῦλος εἶνε ὁ ἀληθὴς δημιουργὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῆς Χριστολογίας του, τῶν συστατικῶν του, ὁ δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο δι᾽ ἐκεῖνον ἁπλῶς ἡ ἀφετηρία. Οἱ μὲν βλέπουν εἰς τὸν Παῦλον τὸν πιστὸν μαθητὴν καὶ ἑρμηνέα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ συμφώνου μετὰ τῶν ἄλλων ἀποστόλων, ἀλλὰ μὲ ἰδιαιτέραν προσωπικότητα. Ὁ Drummond δέχεται βαθεῖαν συμφωνίαν ἀλλὰ διαφορὰν ἐκφράσεων. Ὁ J. Leopoldt εὑρίσκει διαφοράς, συμφωνίαν εἰς τὰ οὐσιώδη, ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἄλλοι ἀναπτύσσουν τὰς οὐσιώδεις διαφορὰς καὶ τὰς σπουδαιοτέρας συμφωνίας. Διὰ τὸν M. Goguel, ἡ θεολογία τοῦ Παύλου διαφέρουσα οὐσιωδῶς, ἀναπτύσσει Χριστολογίαν ἀντικαθιστῶσαν τὸ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ κήρυγμα διὰ θεωρίας σωτηριολογικῆς καὶ χωρὶς νὰ εἶνε ὁ ἱδρυτὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ, συμφωνεῖ εἰς τὰ οὐσιώδη καὶ παραμένει ὁ πιστὸς πλὴν ἰδιότυπος μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὸν Bousset, ὁ Παῦλος εἶνε ἄσχετος καὶ πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ πρὸς τὸν πρῶτον Χριστιανισμόν. Ὁ Edman ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ «ἰουδαϊκώτατος» Παῦλος τῆς διασπορᾶς ἐμφανίζει τὸν Ἰησοῦν τῆς πείρας του καὶ τῆς ἑλληνικῆς του μορφώσεως.

Ἡ Χριστολογία τοῦ Παύλου, κατὰ τὸν Holtzmann, προέρχεται ἐκ τοῦ πνεύματός του, ἀλλ᾽ ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν πνευματικὴν ὤθησιν τοῦ Χριστοῦ.

*
* *

Ἐν τούτοις, ἡ θέσις τὴν ὁποίαν ἔχουσιν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Παύλου, αἱ πράξεις, οἱ λόγοι καὶ ἡ σκέψις τοῦ Ἰησοῦ εἶνε σπουδαία. Ὁ Παῦλος δὲν κηρύσσει τὸν Χριστὸν τῶν παραβολικῶν διδασκαλιῶν καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλίας. Εἶνε ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐμφανισθέντος εἰς αὐτὸν ὡς πνεῦμα, τοῦ Χριστοῦ τοῦ νικητοῦ καὶ τοῦ ζῶντος. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶνε διὰ τὸν Παῦλον ἱστορικὸν πρόβλημα πρὸς ἀπόδειξιν, δὲν εἶνε κἂν πρόβλημα. Εἶνε ἡ πρωτίστη βεβαιότης ἡ θεμελιοῦσα τὸ ἔργον τῆς ἀποστολῆς του.

*
* *

Ἡ θεόθεν κλῆσίς του αὕτη στηρίζει τὴν προσωπικήν του αὐθεντίαν. Ἡ ἰδιάζουσα ἀποστολή του ἀκτινοβολεῖ. Ἡ ἀκαμψία τῆς

σκέψεώς του φθάνει εἰς τὰ ἄκρα τῆς κατηγορικῆς λογικῆς του, ἀλλ' ὅμως ἔχει καὶ τὰς ἀποχρώσεις μυρίων ἄλλων ἑλιγμῶν, πλήρων ζωῆς καὶ ἱκανῶν εἰς προσαρμογήν. Ὅ,τι οἱ Κορίνθιοι δὲν ἠνείχοντο, δι' ἐκεῖνον ἦτο ὑπερηφάνεια· «ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει». Εἶνε ταπεινός, ἀλλ' εἶνε καὶ μετριόφρων; οὐδὲν διεκδικεῖ δι' ἑαυτόν. Εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἀνάγει καὶ τὴν ὕπαρξίν του καὶ τὸ ἔργον του. Ἀλλὰ δὲν ἀνέχεται ὑποβιβασμὸν τῶν μεγάλων ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας προσφέρει· δὲν ἐπιτρέπει παραγνώρισιν τῶν θλίψεων τὰς ὁποίας ὑφίσταται· δὲν συγχωρεῖ προσβολὴν κατὰ τοῦ ἐξόχου τοῦ ἔργου του, περὶ τοῦ ὁποίου μόνον παραφρονῶν δύναται νὰ ὁμιλῇ, διότι εἶνε κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ.

Συγκλονίζει τὰ βάθη τῶν ψυχῶν ἡ περιγραφὴ περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ἀποστολῆς του, περὶ τῆς δοθείσης εἰς αὐτὸν ἐξουσίας πρὸς οἰκοδομήν, περὶ τῆς αὐθεντικότητος τοῦ ἀποστολικοῦ του ἀξιώματος, καίτοι εἶναι ἔκτρωμα καὶ περικάθαρμα τοῦ κόσμου, καίτοι παιδευόμενος ἀλλὰ μὴ θανατούμενος, καίτοι λυπούμενος ἀλλὰ πάντοτε χαίρων, καίτοι πτωχὸς ἀλλὰ πλουτίζων τοὺς ἄλλους, καίτοι στερούμενος τῶν πάντων ἀλλὰ κατέχων τὰ πάντα. Ὅταν ὑψοῦται, ταπεινοῦται. Ὅταν στηρίζονται εἰς αὐτόν, ἐξεγείρεται διότι δὲν ἐσταυρώθη αὐτὸς ὑπὲρ αὐτῶν. Εἶναι δοῦλος, ἀλλὰ βεβαίως «σοφὸς ἀρχιτέκτων». Παρ' ἄλλων δὲν δέχεται ταπείνωσιν, διότι ἐν αὐτῷ εὐτελίζεται ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, διότι εὐτελίζονται τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου, τὰ ὁποῖα βαστάζει ἐν τῷ σώματί του.

Εἰς τὴν πραότητα αὐτὴν καὶ τὴν ὁρμήν· εἰς τὴν ἡφαιστιώδη ἔκρηξιν αὐτὴν καὶ τὴν βαθεῖαν μελαγχολίαν, διαλάμπει ἡ ἐξουσία, τὴν ὁποίαν ἡ ἀσθένεια ἀδυνατεῖ νὰ καταστρέψῃ καὶ ἐπιβάλλεται τὸ μεγαλεῖον, ὅπερ εἶναι δύναμις Θεοῦ διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ εὐαγγελίου.

*
* *

Ἰδοὺ καὶ οἱ νέοι ἰουδαΐζοντες, οἱ σύγχρονοι πολέμιοι τοῦ Ἀποστόλου. Ὁ Nietzsche μὲ τὸν «ὑπεράνθρωπόν» του χαρακτηρίζει τὸν Παῦλον φιλόδοξον καὶ μηχανορράφον, τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα ἀτιμάζουσι τὸν Χριστιανισμόν. Δὲν εἶναι ὀλιγώτερον κατηγορηματικὸς ὁ Paul de Lager (ψευδώνυμον τοῦ Boetticher), ὅταν ἀγωνίζεται νὰ δείξῃ τὸν Ἀπόστολον πνεῦμα κακότροπον, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ κατερειπώσῃ τὸ εὐαγγέλιον, ἐὰν θὰ ἦτο δυνατὸν τοῦτο νὰ καταστραφῇ. Ἰδοὺ καὶ ὁ Loisy, ὅστις δὲν διστάζει νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Παῦ-

λος παρὰ τὴν μόρφωσίν του δεικνύει διανόησιν πρωτογόνου ἀνθρώπου, κυριαρχουμένου ὑπὸ τῶν ἐντυπώσεών του καὶ ὑπολαμβάνοντος ὡς πραγματικότητα εἰκόνας συγκρουομένας ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ του. Καὶ μεταξὺ Ἄγγλων καὶ Γερμανῶν σοφῶν, ἀκολουθούντων τὸ σύνθημα «ἂς ἀφήσωμεν τὸν Παῦλον καὶ ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν», ἔχομεν καὶ τὸν Renan, τοῦ ὁποίου ἡ μεγαλόστομος ρητορικὴ ἐκφέρει τοὺς ἑξῆς ἀφορισμούς· ἀφοῦ ἐπὶ αἰῶνας «ἐγένετο ὁ κατ' ἐξοχὴν διδάσκαλος τοῦ χριστιανισμοῦ, ὁ Παῦλος βλέπει εἰς τὰς ἡμέρας μας νὰ λήγῃ ἡ βασιλεία του· ὁ Χριστός, τοὐναντίον, εἶναι εἴπερ ποτὲ ζῶν. Οὐχὶ πλέον ἡ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴ εἶναι ἡ περίληψις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλ' ἡ ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλία. Ὁ ἀληθὴς Χριστιανισμός, ὅστις θὰ διαρκέσῃ εἰς αἰῶνας, προέρχεται ἐκ τῶν εὐαγγελίων, οὐχὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν. Τὸ ἔργα τοῦ Παύλου ὑπῆρξαν κίνδυνος καὶ πρόσκομμα, ἡ αἰτία τῶν ἀρχικῶν σφαλμάτων τῆς Χριστανικῆς θεολογίας.

Ὁ Παῦλος εἶνε ὁ πατὴρ τοῦ ἐπιτηδείου Αὐγουστίνου, τοῦ ξηροῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτη, τοῦ σκυθρωποῦ καλβινιστοῦ, τοῦ δυστρόπου ἰανσενιστοῦ, τῆς θηριώδους θεολογίας, ἥτις καταδικάζει καὶ προορίζει εἰς καταδίκην. Ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ πατὴρ πάντων τῶν ζητούντων εἰς τὰς ὀνειροπολήσεις τοῦ ἰδεώδους τὴν ἀνάπαυσιν τῶν ψυχῶν των».

*
* *

Ὁ Παῦλος ἔχει «νοῦν Χριστοῦ». Καὶ ἂν δὲν εἶχε τὸν τύπον τῆς σκέψεως τοῦ Χριστοῦ, εἶχεν ὅμως τὴν δύναμιν τῆς σκέψεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ δύναμις αὕτη λαμπρύνει ἐσαεὶ τὸ ἀθάνατον ἔργον τοῦ Ἀποστόλου.

Ἀρχιμ. **ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΠΟΛΑΚΗΣ**
Κθηγητὴς Πανεπιστημίου Θεσ)νίκης

ΕΚΛΕΚΤΑΙ ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν Παυλείων ἑορτῶν παραθέτομεν κατωτέρῳ ἐκλεκτάς τινας περικοπάς, ἐκ τῶν ἀθανάτων ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου, εἰς ἐλευθέραν παράφρασιν, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ περιοδικοῦ.

ΟΠΟΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

—Προτρέπομεν ὑμᾶς ἀδελφοί, νὰ περιπατῆτε καὶ νὰ διάγετε ἀξίως τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος σᾶς καλεῖ εἰς τὴν βασιλείαν Του καὶ εἰς τὴν δόξαν Αὐτοῦ. (Α΄. Θεσ. 2,12).

—Ἐὰν λοιπὸν συνανεστήθητε μὲ τὸν Χριστὸν τὰ ἄνω ζητεῖτε . . . τὰ ἄνω φρονεῖτε δ.λ.δ. τὰ ἐπουράνια, ὅπου εὑρίσκεται καὶ ὁ Χριστός, καθήμενος ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ. Πρὸς τὰ ἄνω διευθύνετε τὰς σκέψεις σας καὶ οὐχὶ πρὸς τὰ γήινα.

Νεκρώσατε λοιπὸν τὰ σαρκικά σας μέλη, ποὺ ἐπιθυμοῦν τὰς γηίνους ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις : πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, κάθε πάθος, τὴν κακὴν ἐπιθυμίαν, τὴν πλεονεξίαν, ἥτις καταντᾷ εἰδωλολατρεία, διὰ τὰ ὁποῖα ἁμαρτήματα ἐπέρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἀπειθοῦντας.

Ἀπορρίψατε ὡς ἄχρηστον φόρεμα ὅλα αὐτὰ τὰ κακά, τὴν ὀργήν, τὸν θυμόν, τὴν βλασφημίαν, τὴν στρεβλότητα, τὴν πονηρίαν, τὴν κακολογίαν, τὴν αἰσχρολογίαν ἀπὸ τὸ στόμα σας. Μὴ ψεύδεσθε ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον.

Ἐνδυθῆτε, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, ἅγιοι καὶ ἀγαπητοί, καλωσύνην, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ συγχωροῦντες ἀλλήλους, ἐὰν ἔχῃ κανεὶς παράπονον ἐναντίον τινός, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς σᾶς ἐσυγχώρησε.

Νὰ ἐπιδιώκετε τὴν φιλοξενίαν. Νὰ εὔχεσθε καὶ νὰ λέγητε τὸ καλὸν καὶ ποτὲ νὰ μὴ καταρᾶσθε. Χαίρετε μὲ τοὺς χαίροντας καὶ κλαίετε μὲ τοὺς κλαίοντας.

Ἐὰν εἶναι δυνατὸν καὶ καθ' ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ σᾶς, εἰρηνεύετε μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

(Κολοσ. 3,5 καὶ ἑξῆς. Ἐφεσ. 4,19, 5, 3 6. Ρωμ. 6, 16. 7,5 12,9,17).

Ο ΥΠΕΡΟΧΟΣ ΥΜΝΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΛΗΣΙΟΝ ΑΓΑΠΗΣ

—Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁμιλῶ τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων, δὲν ἔχω ὅμως ἀγάπην, ὁμοιάζω πρὸς ἄψυχον καὶ ἀναίσθητον χαλκὸν ἢ πρὸς κύμβαλον παράγον θορυβώθη καὶ ἄνευ σημασίας ἦχον. Καὶ ἐὰν ἔχω τὸ χάρισμα τοῦ προφήτου καὶ ἐὰν γνωρίζω ὅλα τὰ μυστήρια τῶν βουλῶν τοῦ Θεοῦ, ὅσα εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατὸν καὶ ἐὰν ἔχω τόσην μεγάλην πίστιν ὥστε καὶ ὄρη νὰ μετατοπίζω, ἀλλὰ δὲν ἔχω ἀγάπην, δὲν εἶμαι τίποτε. Καὶ ἐὰν μοιράσω εἰς τοὺς πτωχοὺς πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ ἐὰν παραδώσῳ τὸ σῶμα μου νὰ καῇ, ἀλλὰ δὲν ἔχω ἀγάπην, δὲν ὠφελοῦμαι τίποτε. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἀνεξίκακος καὶ ἀνεκτική, ἀγαθοποιός, δὲν φθονεῖ, δὲν αὐθαδιάζει, δὲν περιαυτολογεῖ, δὲν ἐπαίρεται, δὲν φέρεται ἄσεμνα, εἶναι ἀφελοκερδής, δὲν σκέπτεται ποτὲ κακὸν κατὰ τοῦ πλησίον, ἀγανακτεῖ πρὸς πᾶσαν ἀδικίαν καὶ χαίρει διὰ τὸν θρίαμβον τῆς ἀληθείας. Πάντα ἀνέχεται, πάντα πιστεύει, πάντοτε ἐλπίζει, πάντοτε ὑπομένει, ἡ ἀγάπη οὐδέποτε καταπίπτει, ἀλλὰ παραμένει σταθερὰ καὶ ἀκλόνητος.

(Α'. Κορινθ· 13, 1-8.).

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

—Αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεσθε εἰς τοὺς συζύγους σας, ὅπως ὁρίζει ὁ Κύριος.

Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς συζύγους σας καὶ μὴ πικραίνετε αὐτάς.

Τὰ τέκνα ὑπακούετε εἰς τοὺς γονεῖς σας πάντοτε, διότι τοῦτο εἶναι εὐάρεστον εἰς τὸν Κύριον.

Οἱ πατέρες μὴ ἐξοργίζετε τὰ τέκνα σας, ἀλλὰ ἀνατρέφετε αὐτὰ ἐπιμελῶς μὲ παιδείαν καὶ νουθεσίαν σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου.

Οἱ ὑπηρέται ὑπακούετε πάντοτε εἰς τοὺς κυρίους σας ὄχι μόνον ὅταν σᾶς βλέπουσιν ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν σᾶς βλέπουσιν, πάντοτε μὲ εἰλικρίνειαν καὶ ὄχι μὲ δολιότητα καὶ ὑστεροβουλίαν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ βλέπει τὰ πάντα.

Καὶ οἱ κύριοι κάμνετε τὰ ἴδια πρὸς αὐτούς, φερόμενοι μετὰ τῆς αὐτῆς εὐνοίας καὶ ὄχι μὲ ἀπειλάς, διότι πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι καὶ οἱ κύριοι ἔχουσι Κύριον αὐτῶν εἰς τοὺς οὐρανούς, ὁ ὁποῖος ποτὲ δὲν μεροληπτεῖ.

(Α. Τιμ. 6, Ι, Κολ. 3, 22, Ἐφεσ. 6, 2, 10,
Τιτ. 2, 9 Γαλ. 1, 10)

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΘΗΚΟΝ ΠΑΝΤΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ

Γνωρίζετε ἀδελφοί, ὅτι ποτὲ δὲν ἐπαύσαμεν ἐργαζόμενοι, ὅταν εἴμεθα μαζί σας, οὔτε ἐφάγομεν δωρεὰν ἄρτον ἀπὸ κανένα, ἀλλὰ μετὰ κόπου καὶ μόχθου νύκτα καὶ ἡμέραν εἰργαζόμεθα διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνωμεν κανένα. Τοῦτο σᾶς παραγγέλλομεν, ***ἐάν τις δὲν θέλει νὰ ἐργάζεται δὲν πρέπει νὰ τρώγῃ.***

Ὁ κλέπτων ἂς μὴ κλέπτῃ πλέον, ἀλλ᾽ ἂς κοπιάζῃ ἐργαζόμενος τὸ ἐπαινετὸν βιοποριστικὸν αὐτοῦ ἐπάγγελμα, διὰ νὰ δύναται νὰ βοηθῇ ἐκείνους ποὺ ἔχουσιν ἀνάγκην, ὅπως μᾶς παραγγέλλει καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν λέγων «Μακάριον εἶναι νὰ δίδῃ τις μᾶλλον παρὰ νὰ λαμβάνῃ».

(Ἐφεσ. 4, 18. Β΄. Τιμ. 3, 8. Β.΄ Θεσ. 3, 8.)

ΠΑΡΑΙΝΕΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΛΟΥΣΙΟΥΣ

Παραγγέλλω τοὺς πλουσίους τῆς παρούσης ζωῆς νὰ μὴ ὑπερηφανεύωνται, οὔτε νὰ στηρίζωσι τὰς ἐλπίδας αὐτῶν εἰς τὰ ὑλικά των ἀγαθά, τῶν ὁποίων ἡ διάρκεια καὶ κατοχὴ εἶναι ἀβεβαία καὶ ἄδηλος, ἀλλ᾽ εἰς τὸν ζῶντα Θεόν, ὁ ὁποῖος χορηγεῖ εἰς ἡμᾶς ὅλα πλουσιοπαρόχως διὰ τὴν ζωήν.

Συνιστῶ εἰς τοὺς πλουσίους νὰ ἀγαθοεργῶσι, νὰ γίνωνται πλούσιοι μὲ ἀγαθὰ ἔργα, νὰ δεικνύωσι προθυμίαν εἰς τὸ νὰ δίδωσιν ἐκ τῶν ἀγαθῶν των εἰς τοὺς πτωχούς, νὰ εἶναι προσηνεῖς καὶ καταδεκτικοὶ πρὸς πάντας, διότι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς μετὰ χαρᾶς δίδοντας.

Ἐπιδιώκετε τὴν δικαιοσύνην, τὴν εὐσέβειαν, τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ὑπομονήν, τὴν πραότητα.

(Α.΄ Τιμοθ. 6, 11, 17, 20 Β΄. Κορ. 9, 8. Ρωμ. 11, 20. Τιτ. 3,8.)

Π. Ρ.

Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΦΙΞΕΩΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ

Εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς 1900ῆς ἐπετείου τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν Ἑλλάδα, συμμετέσχε καὶ ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ πρωτεύουσα τῆς Βορ. Ἑλλάδος καὶ μία ἐκ τῶν πρώτων πόλεων τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη καὶ ἐκήρυξε τὸν Χριστιανισμὸν ὁ μέγας τῶν Ἐθνῶν Ἀπόστολος. Τὸ κήρυγμα τοῦ

'Αποστόλου εὗρεν εὐμενῆ ἀπήχησιν εἰς τὰς εὐγενεῖς 'Ελληνικὰς καρδίας τῶν Θεσσαλονικέων, ὡς μαρτυροῦν αἱ δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς 'Επιστολαὶ αὐτοῦ, τὰς ὁποίας ἀπέστειλεν ἐκ Κορίνθου πρὸς τὴν ἀρτισύστατον Χριστιανικὴν Κοινότητα τῆς νύμφης τοῦ Θερμαϊκοῦ καὶ δι' ὧν ἐκφράζει τὴν χαρὰν καὶ ἱκανοποίησίν του διὰ τὴν Χριστιανικὴν τῶν Θεσσαλονικέων πίστιν. «Καὶ ὑμεῖς, γράφει εἰς τὴν Α'. πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολήν, μιμηταὶ ἡμῶν ἐγεννήθητε καὶ τοῦ Κυρίου δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς Πνεύματος 'Αγίου, ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς πιστεύουσι ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ 'Αχαΐᾳ· ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ 'Αχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι. (Α'. Θεσ. α' 6-9).

'Η νέα θρησκεία, τὴν ὁποίαν ἔφερεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὁ 'Απόστολος Παῦλος πρὸ 1900 ἐτῶν, ἔδωσεν εἰς αὐτὴν τὸν ἰδιάζοντα Χριστιανικὸν χαρακτῆρα, ὁ ὁποῖος τὴν διέκρινε καθ' ὅλην τὴν μετέπειτα μακραίωνα αὐτῆς ἱστορίαν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ διακρίνῃ καὶ σήμερον τὴν πόλιν τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

'Η 'Αποστολικὴ τῶν Θεσσαλονικέων 'Εκκλησία στοιχοῦσα τῇ προγονικῇ Χριστιανικῇ χαρᾷ καὶ κληρονομίᾳ τῶν πρώτων Θεσσαλονικέων Χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν τὸ καύχημα τοῦ 'Αποστόλου, συμμετέσχεν πανοικὶ καὶ αὐθορμήτως εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῶν Παυλικῶν ἑορτῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν ἓν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς ἐποχῆς μας. Αἱ ἑορταὶ τοῦ 'Αποστόλου Παύλου, αἱ ὁποῖαι προσέλαβον πανελλήνιον ἀλλὰ καὶ παγχριστιανικὸν χαρακτῆρα, ὑπῆρξαν διὰ τὴν ταραχώδη καὶ συγκεχυμένην ἐποχήν μας μία ζωηρὰ ὑπόμνησις, ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου εἶναι τὸ μόνον ἐνδεδειγμένον εἰς τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα τῶν ἐλευθέρων λαῶν, ἐναντίον τῶν ἀθέων ὑλιστῶν. Τὸ περιεχόμενον καὶ ἡ σημασία τῆς διδασκαλίας τοῦ 'Αποστόλου, ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη ἐκτενῶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ δεκαπενθημέρου τῶν ἑορτῶν, δέον νὰ ἀποτελέσῃ διὰ τὸν Χριστιανικὸν κόσμον τὸ ἐγερτήριον σάλπισμα διὰ μίαν νέαν ἐξόρμησιν τῆς πευματικῆς κατακτήσεως τοῦ κόσμου διὰ τοῦ κηρύγματος ***τῆς ἀγάπης***, ὅπως ἐκήρυξεν αὐτὴν ὁ Χριστὸς καὶ τὴν ἐξύμνησεν ὁ Μέγας τῶν ἐθνῶν 'Απόστολος Παῦλος.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΕΟΡΤΩΝ
15—30 Ἰουνίου

15, Ὑποδοχὴ τῶν ξένων ἐν Ἀθήναις.— 16, Ἀναχώρησις εἰς Καβάλαν, περίπλους Ἁγίου Ὄρους.— 17, Ἀποβίβασις εἰς Καβάλαν, λειτουργία, ἐπίσκεψις Φιλίππων, ἀναχώρησις εἰς Θεσσαλονίκην.— 18, Ἀποβίβασις εἰς Θεσσαλονίκην, μετάβασις εἰς Βέρροιαν, τελετὴ ἐν τῷ Ναῷ, ἀναχώρησις διὰ Θεσσαλονίκην.— 19, Λειτουργία ἐν ναῷ ἁγ. Δημητρίου, τελετὴ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἐπίσκεψις μνημείων, ἀναχώρησις εἰς Πρέβεζαν.— 20, Ὁμιλίαι ἐν πλοίῳ,— 21, Ἄφιξις εἰς Πρέβεζαν, ἐπίσκεψις ἀρχαίων Νικοπόλεως, ἀναχώρησις εἰς Κρήτην.— 22, Ὁμιλίαι ἐν πλοίῳ.— 23, Ἄφιξις εἰς Κρήτην, εἰς Ἡράκλειον, ἐπίσκεψις Μουσείου καὶ Κνωσοῦ, ἀναχώρησις εἰς Ρόδον.— 24, Ἄφιξις εἰς Ρόδον, δεξίωσις, ἀναχώρησις δι' Ἰσθμίαν.— 25, Ἄφιξις εἰς Ἰσθμίαν, εἰς Κόρινθον, Παλαιὰν Κόρινθον, ἀναχώρησις δι' Ἀθήνας καὶ ἄφιξις,— 26, Ἐπίσκεψις εἰς ἀρχαῖα, δεξίωσις ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τῆς Ἱ. Συνόδου.— 27, Τελετὴ ἐν ναῷ Ἀπ. Παύλου· εἰς Δαφνὶ καὶ Ἐλευσῖνα· δεξίωσις παρὰ τῷ Βασιλεῖ ἐν Τατοΐῳ, καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Δημάρχου.— 28, Δεξίωσις ὑπὸ τῆς Θεολογ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, Μέγας Ἑσπερινὸς ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, δεξίωσις ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.— 29, Πανηγυρικὴ λειτουργία ἐν τῷ Μητροπ. Ναῷ, δοξολογία ἐπὶ τοῖς ὀνομαστηρίοις τοῦ Βασιλέως, τελετὴ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Ὁρατόριον ἐν τῷ Θεάτρῳ Ἡρώδου Ἀττικοῦ.— 30. Ἐπίσκεψις Ἱδρυμάτων Ἀποστολ. Διακονίας, Ἀποχαιρετιστήριος ὑποδοχὴ ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀρχιεπισκόπου, τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἑορτασμοῦ ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ τῆς Ἀποστολ. Διακονίας.

ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Συμφώνως πρὸς τὸ ἐπίσημον πρόγραμμα τῆς ἐν Ἀθήναις Κ. Ἐπιτροπῆς τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἐπετείου τῆς ἀφίξεως τοῦ Παύλου εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸ τοιοῦτον τῆς ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Π. Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμονος εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς, αἱ Παυλικαὶ ἑορταὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἤρχισαν τὴν 18ην Ἰουνίου.

Οἱ συμμετέχοντες προσκυνηταί, ἡμέτεροι καὶ ξένοι, ἀφίκοντο εἰς τὴν Θεσσαλονίκην τὴν πρωΐαν τῆς 18ης Ἰουνίου προερχόμενοι ἐκ Καβάλας καὶ ἐπιβαίνοντες τοῦ ἀτμοπλοίου «Αἰγαῖον» εἰδικῶς ναυλωθέντος διὰ τοὺς προσκυνητάς. Τοὺς ἀφιχθέντας ὑπεδέχθησαν εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ λιμένος ὁ Π. Μητροπολίτης ἡμῶν, ὁ Ὑπουργὸς Β. Ἑλλάδος, ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως, ἀντιπροσωπεῖαι διαφόρων Ὀργανώσεων καὶ πλῆθος κόσμου. Μετὰ τὴν ἀποβίβασιν ἐπιβάντες λεωφορείων ἀνεχώρησαν διὰ Βέρροιαν εἰς τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστόν, ἐκήρυξεν ὁ Παῦλος τὸν Χριστιανισμὸν μετὰ τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἐν Βερροίᾳ ἔτυχον ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς ὑπὸ τοῦ Σεβ.

Μητροπολίτου, τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν κατοίκων, παρέστησαν εἰς δοξολογίαν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ, ἐπεσκέφθησαν ἐν συνεχείᾳ τὸ τόπον ἔνθα τὸ «βῆμα» τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, παρέστησαν εἰς δεξίωσιν τοῦ Δήμου καὶ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Τὴν ἑσπέραν οἱ προσκυνηταὶ παρεκάθησαν ἐνταῦθα εἰς δεῖπνον ἐν τῷ κέντρῳ «Ντελίς», παρατεθὲν ὑπὸ τοῦ Δήμου Θεσσαλονίκης, εἰς ὃ παρῆσαν καὶ ὁ Π. Μητροπολίτης ἡμῶν, ὁ Θ. Ἐπίσκοπος Μυρέων, ὁ Ὑπουργὸς Β. Ἑλλάδος, ὁ Ὑφυπουργὸς Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας, ὁ Δήμαρχος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἐγκρίτων συμπολιτῶν ἡμῶν.

Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια τοὺς διακεκριμένους ξένους προσεφώνησε καταλλήλως ὁ κ. Δήμαρχος, ἀπευθύνας ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν ἐξ ὀνόματος τῆς πόλεως καὶ ἐκφράσας τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι καὶ οἱ σημερινοὶ Θεσσαλονικεῖς ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἀρχῶν τῆς Χριστιανικῆς ἐλευθερίας, ἣν διεκήρυξεν ὁ Μέγας Ἀπόστολος πρὸ 1900 ἐτῶν. Τὴν ἐπαύριον, 19ην Ἰουνίου, ἐτελέσθη παρουσίᾳ τῶν προσκηνητῶν θεία λειτουργία ἐν τῷ ἱ· ναῷ τοῦ Πολιούχου ἁγ. Δημητρίου, προεξάρχοντος τοῦ Π. Μητροπολίτου ἡμῶν κ. Παντελεήμονος καὶ συνιερουργούντων τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Πολυανῆς Ἰωακεὶμ καὶ Κοζάνης Κωνσταντίνου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἱ. Εὐαγγελίου ὡμίλησεν ὁ Παναγιώτατος, ἐξάρας τὸ μέγα ἔργον τοῦ Ἀποστόλου διὰ τὴν ἐκχριστιάνισιν τῆς Ἑλλάδος καὶ εὐχαριστήσας τοὺς εὐλαβεῖς προσκυνητὰς κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς, τοὺς τιμήσαντας τὰς ἑορτὰς τοῦ Παύλου.

Τὸν λόγον τοῦ Παναγιωτάτου, ὅστις ἐκτυπωθεὶς Ἀγγλιστὶ εἰς εἰδικὸν φυλλάδιον, εἶχε διανεμηθῆ εἰς τοὺς ξένους προσκυνητάς, δημοσιεύομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀνὰ χεῖρας τεύχους τοῦ περιοδικοῦ.

Κατὰ τὴν θ. λειτουργίαν παρέστησαν πλὴν τῶν ἑτεροδόξων ξένων προσκυνητῶν, οἱ Ὀρθόδοξοι Μητροπολῖται καὶ ἱερεῖς οἱ ἀντιπροσωπεύοντες τὰ ὁμόδοξα Πατριαρχεῖα, καὶ τὰς αὐτοκεφάλους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, οἱ Σεβ. Ἀρχιερεῖς τῆς Μακεδονίας, ἀντιπροσωπεῖαι τῶν Πανεπιστημίων, αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως καὶ πλῆθος κόσμου, λίαν ἐνωρὶς κατακλύσαντος τὸν ἱ. ναόν.

Μετὰ τὴν θ. λειτουργίαν οἱ προσκυνηταὶ ἐπεσκέφθησαν

τὸν τάφον τοῦ Πολιούχου, τὴν κρύπτην τοῦ ναοῦ, καὶ περιεργάσθησαν μετὰ θαυμασμοῦ τὰς σωζομένας ψηφιδωτὰς ἱ. εἰκόνας.

Τὴν 11.30 π. μ. οἱ συμμετέχοντες τῶν ἑορτῶν παρηκολούθησαν ἐν τῇ Μ. αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου διάλεξιν, περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Παύλου, γενομένην ὑπὸ τοῦ κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Β. Ἰωαννίδου. Τὴν διάλεξιν παρηκολούθησαν πλὴν τῶν ξένων, αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως, οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ πλῆθος κόσμου.

Τὴν 1ην μ.μ. ὁ Ὑπουργὸς Β. Ἑλλάδος κ. Λ. Ἰασονίδης παρέθεσε γεῦμα πρὸς τιμὴν τῶν προσκυνητῶν ἐν τῷ ξενοδοχείῳ «Μεντιτεράνεα», οὓς καὶ προσεφώνησε καταλλήλως κατὰ τὰ ἐπιδόρπια.

Τὸ ἀπόγευμα συνοδευόμενοι ὑπὸ καταλλήλων ὁδηγῶν ἐπεσκέφθησαν τὰ διάφορα ἱστορικὰ Βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς πόλεως.

Τὴν δὲ 7. 30′ μ. μ. ὁ Π. Μητροπολίτης ἡμῶν ἐδεξιώθη τοὺς προσκυνητάς, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Θ. Ἐπισκόπου Μυρέων, ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Σταυροπηγιακῇ Μονῇ τῶν Βλατάδων, πρὸς οὓς καὶ ἐνεχείρισε ὡραιότατον καλλιτεχνικὸν ἀναμνηστικὸν λεύκωμα μὲ εἰκόνας τῶν κυριωτέρων Βυζαντινῶν ναῶν τῆς Θεσσαλονίκης.

Εἰς τὴν δεξίωσιν πλὴν τῶν ξένων προσκυνητῶν παρέστησαν αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως καὶ πολλοὶ ἄλλοι προσκεκλημένοι ἐκ τῶν συμπολιτῶν. Εἰς τοὺς προσκεκλημένους προσέφερον ἀναψυκτικὰ δεσποινίδες τῆς Μακεδονικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας φέρουσαι Μακεδονικὰς τοπικὰς γραφικὰς στολάς. Οἱ προσκυνηταὶ πρὶν ἀναχωρήσουν ἐκ τῆς Ἱ. Μονῆς ηὐχαρίστησαν θερμῶς τὸν Π· Μητροπολίτην Θεσ)νίκης καὶ συνεχάρησαν αὐτὸν διὰ τὴν ἐγκάρδιον ὑποδοχήν, τὴν ὁποίαν ἐπεφύλαξεν εἰς αὐτούς. Περὶ τὴν 8ην μ.μ. οἱ προσκυνηταὶ ἀνεχώρησαν ἐν μέσῳ ἐνθουσιωδῶν ἐκδηλώσεων τοῦ πλήθους καὶ τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων, παρατεταγμένων εἰς τὰ πεζοδρόμια τῶν ὁδῶν ἀπὸ τῆς πλατείας Ἁγίας Σοφίας μέχρι τοῦ Λιμεναρχείου.

Εἰς τὴν ἀποβάθραν ἐπιβάντες τοῦ ἀναμένοντος αὐτοὺς ἀτμοπλοίου ἀνεχώρησαν διὰ Πρέβεζαν καὶ Νικόπολιν, καταγοητευμένοι ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις συμπαθείας, ἅς ἐπεφύλαξεν εἰς αὐτοὺς ὁ λαὸς τῆς Μακεδονικῆς Πρωτευούσης καὶ Ἀποστολικῆς τῶν Θεσσαλονικέων Ἐκκλησίας.

Π. ΡΟΚΚΟΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ

Ἰούνιος 1—30· Ἰούλιος 1—15

Θ. Λειτουργίαι.—Ὁ Παναγιώτατος ἐλειτούργησε καὶ ἐκήρυξε τὸν θεῖον λόγον ἐν τοῖς Ἱ. ναοῖς: Ἁγίας Σοφίας, τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς, Ἁγ. Πάντων (24), Νέας Παναγίας, ὑπὲρ τῶν σπουδαστῶν τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας (29), Ἁγ. Ἀποστόλων, πανηγυρίζοντι (30) καὶ τῇ 1ῃ Ἰουλίου ἐν τῷ ἱ. ναῷ Ἁγ. Ἐλευθερίου—Ντεπώ, ἐπὶ τελέσει 40θημέρου μνημοσύνου τοῦ ἀειμνήστου Κ. Μερκουρίου, πρ. Δημάρχου καὶ μέλους τῆς Ἀνωτέρας Ἐνοριακῆς Ἀντιπροσωπείας.

Ὡσαύτως ὁ Παναγιώτατος ἐτέλεσε τὴν θ. λειτουργίαν ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ Οἴκου τυφλῶν, τῇ Κυριακῇ τοῦ Τυφλοῦ, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἔτους ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ, παρουσίᾳ τῶν ἀρχῶν, τοῦ προσωπικοῦ, τῶν τροφίμων τοῦ ἱδρύματος καὶ πλήθους κόσμου.

Ἐχοροστάτησε δὲ ἐν τῷ ναΐδρίῳ τοῦ Ἀπ. Παύλου κατὰ τὸν ἐν ὑπαίθρῳ ψαλέντα Μ. Ἑσπερινόν, τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς, ἐνώπιον πλήθους προσκυνητῶν, πρὸς οὓς ἐκήρυξε καὶ τὸν θ. λόγον.

Ὁ δὲ Θεοφιλέστατος ἐλειτούργησεν καὶ ἐκήρυξεν ἐν τοῖς ἱ. ναοῖς: Ἁγ. Σοφίας (3), Ἀναλήψεως (10), Ἁγ. Μηνᾶ (17), Ἁγ. Τριάδος, πανηγυρίζοντι (18), Ἁγ. Ἰ. Χρυσοστόμου (24), Ἁγ. Ἀναργύρων, πανηγυρίζοντι (1]7), Παναγίας Δεξιᾶς (8/7) καὶ Παναγίας Φανερωμένης Ν. Μηχανιώνας (15]7).

Ἐτέλεσε δὲ ἁγιασμὸν ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τοῦ Κεντρ. Ταχυδρομείου παρουσίᾳ καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως.

Ὀνομαστικὴ ἑορτὴ τοῦ Βασιλέως.— Τῇ 29ῃ Ἰουνίου ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ὀνομαστικῆς ἑορτῆς τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Παύλου ἐψάλη δοξολογία ἐν τῷ Βυζαντινῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας προεξάρχοντος τοῦ Παναγιωτάτου καὶ συμπαραστατωμένου ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου καὶ τοῦ πρεσβυτερίου. Κατὰ τὴν δοξολογίαν παρέστησαν αἱ ἀρχαὶ καὶ τὸ Προξενικὸν σῶμα τῆς πόλεως.

Τὸ ἑσπέρας ὁ Παναγιώτατος μετὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου παρέστησαν εἰς δεξίωσιν δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Γ'.Σ.Σ. ἀντιστρατήγου κ. Μανιδάκη.

Συνεδρίαι.— Ὁ Παναγιώτατος προήδρευσε τῶν συνεδριάσεων τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου (2, 9, 23, 2[illegible]), τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιασ. Φροντιστηρίου (11), τῆς Νομαρχιακῆς Ἐπιτροπῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν κατεστραμμένων ἱ. ναῶν. (23) καὶ τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου (27).

Ὑπὸ δὲ τὴν προεδρείαν τοῦ Θ. Ἐπισκόπου συνῆλθον εἰς συνεδρίαν τὸ Δ. Συμβούλιον Οἴκου τυφλῶν (11), οἱ Φίλοι τοῦ χωριοῦ (23), τοῦ Παιδικοῦ σταθμοῦ Σταυρουπόλεως, τὸ Μητροπολιτικὸν Συμβούλιον (30/6, καὶ 3, 14]7), Παπαφείου Ὀρφανοτροφείου (6]7), Ἀνωτέρα Ἐνοριακὴ Ἀντιπροσωπεία (9]7), Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ ἐθνικοῦ ἱδρύματος (11]7), τοῦ Χαρισείου Γηροκομείου (13]7) καὶ τοῦ Θεαγενείου Νοσοκομείου (13]7).

Κατηχητικὰ Σχολεῖα.—Ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς Ι. Μητροπόλεως, διεξήχθησαν τελεταὶ ἐν τοῖς ἱ. ναοῖς, εἰς τινας τῶν ὁποίων παρέστησαν ὅτε Παναγιώτατος καὶ ὁ Θεοφιλέστατος καὶ ἀπηύθυναν

καταλλήλους τῇ περιστάσει λόγους πρὸς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν. Ὡσαύτως παρέστησαν εἰς ἑορτὴν τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανικῶν Ἑνώσεων ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Πεντηκοστῆς ὡς καὶ εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν ὀργανωθεῖσαν φιλανθρωπικὴν ἀγοράν.

Ἑορταί, δεξιώσεις κ. λ. π.—Ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἑορτῇ τῆς Ἰταλίας ὁ Παναγιώτατος μετὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου παρέστησαν εἰς δεξίωσιν δοθεῖσαν ἐν τῷ Ἰταλικῷ Προξενείῳ. Ὡσαύτως ὁ Θεοφιλέστατος ἐκπροσωπῶν τὸν Παναγιώτατον παρέστη καὶ εἰς τὰς δεξιώσεις ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἑορτῇ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς (4]7) καὶ τῆς Γαλλίας (14]7).

Ὁ Παναγιώτατος μετὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐπισκέφθησαν τὰς ἐκθέσεις χειροτεχνίας τῶν σχολείων τῆς στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, παρέστησαν εἰς τὰς ἐπιδείξεις τοῦ Ἐθνικοῦ Παπαφείου Ὀρφανοτροφείου, εἰς τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνας Γ'. Σ. Σ. καὶ εἰς τοὺς σχολικοὺς τοιούτους τῶν Δημοτικῶν σχολείων, τῶν Γυμνασίων καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας.

Ὡσαύτως ὁ Θεοφιλέστατος παρέστη εἰς τελετὴν ἐν τῇ Ἑλληνογαλλικῇ Σχολῇ θηλέων «Καλαμαρί» ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων, ἐκ προσώπου τοῦ Παναγιωτάτου, εἰς τὰ ἐγκαίνια ἐκθέσεως ζωγραφικῆς τοῦ κ. Π. Ρέγγου, εἰς τὰς ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐν τῷ ἱ. ναῷ ἁγ. Δημητρίου, καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Φίλων τοῦ στρατοῦ δοθεῖσαν ἀποχαιρετιστήριον δεξίωσιν τοῦ εἰς Κορέαν ἀπερχομένου ἐκστρατευτικοῦ λόχου, πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας τοῦ ὁποίου ὡμίλησε καταλλήλως καὶ προσέφερε ἀνὰ μίαν ἐγκόλπιον μεταλλίνην εἰκόνα τοῦ Κυρίου ὡς εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀναχώρησις Παναγιωτάτου.— Ὁ Παναγιώτατος κατόπιν προσκλήσεως τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀνεχώρησεν τῇ 2α Ἰουνίου σιδηροδρομικῶς εἰς Κων)πολιν, πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ ἀνταλλαγὴν γνωμῶν ἐπὶ Ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων.

Τὸν Παναγιώτατον συνώδευσεν μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ὁ Θ. Ἐπίσκοπος Μυρέων κ. Τιμόθεος.

Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία.— Τῇ 13η Ἰουλίου ἀνεχώρησεν ἀεροπορικῶς εἰς Κων)πολιν, μέσον Ἀθηνῶν, ἡ πρὸ ἡμερῶν ἐπιστρέψασα ἐνταῦθα ἐξ Ἁγίου Ὄρους Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, περὶ ἧς ἀνεγράψαμεν εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος.

Τὴν Πατριαρχικὴν Ἐξαρχίαν ἀπεχαιρέτισεν ἐν τῷ ἀεροδρομίῳ ὁ Θ. Ἐπίσκοπος Μυρέων Τιμόθεος.

Ἐπιτροπαὶ Φιλανθρωπικῶν Ἱδρυμάτων.— Ἡ Ἀνωτέρα Ἐνοριακὴ Ἀντιπροσωπεία μετὰ τὴν ἀνανέωσιν αὐτῆς συνελθοῦσα ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Θεοφιλεστάτου προέβη εἰς τὴν ἀνασύστασιν τῶν κάτωθι Ἐπιτροπῶν τῶν Φιλανθρωπικῶν Ἱδρυμάτων ὡς ἀκολούθως:

Θεαγενείου Νοσοκομείου.— Α.Κοσμόπουλος, Ε. Λασκαρίδης, Π. Χρυσάνθου, Ἰ. Κοντούλης.

Χαρισείου Γηροκομείου.— Σ. Τζελέπογλου, Κ. Ρωμᾶνος, Ι. Τάρης.

Κεντρικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ Ταμείου Πτωχῶν.— Δ. Τσίτσης, Γ. Χατζηγιαννάκης, Α. Αὐγουστόπουλος, Γ. Ζώγας.

Πρὸς τοὺς κ. συνδρομητὰς

Παρακαλεῖσθε ὅπως ἐμβάσητε διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς τὴν ἐτησίαν ὑμῶν συνδρομὴν εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ περιοδικοῦ.

Ἐτησία συνδρομὴ	Δρχ.	20.000
Διὰ τὰς Ἱ. Μονάς, Σχολικὰς Βιβλιοθήκας, καὶ Σωματεῖα	Δρχ.	30.000
Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν	Δολλ.	10

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ,,
Διεύθυνσις: Ἱερὰ Μητρόπολις — Τηλέφ. 56 - 06 — Θεσσαλονίκη

Τύποις: Μιχ. Τριανταφύλλου